

Handreiking

Ruimtelijke planprocessen en waterkwaliteit

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Toepassing van de Handreiking.....	3
3. Rollen.....	5
4. Waterkwaliteit in ruimtelijke planprocessen	7
Bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom	13
Bijlage 2: borging van de waterkwaliteit.....	23
Bijlage 3: Het watertoetsproces en ruimtelijke plannen.....	27
Bijlage 4: Verplichting tot informatieuitwisseling	34
Bijlage 5: Inschatting van effecten van ingrepen	36
Bijlage 6: Doorwerking naar wateradvies en –paragraaf.....	42
Bijlage 7: Voorbeeld van motivering	44

Deze Handreiking is opgesteld door:

- Garmt Arbouw (VROM)
- Evelien Babbé (VNG)
- Jitske Brommet (CDR)
- Nico Broodbakker (Wetterskip Fryslan)
- Robert de Graaff (ORG-ID)
- Cees Kamphuis (IPO)
- Andy Krijgsman (UvW)
- Henk Looijen (DNH)
- Marco Lurks (VNG)
- Marcel de Ruijter (UvW)

1. Inleiding

Het veranderen van bestemmingen in het bestemmingsplan of projectbesluit leidt op termijn tot ruimtelijke ingrepen. Deze ingrepen kunnen invloed hebben op de waterkwaliteit. Daarmee kunnen bestemmingswijzigingen de waterplannen versterken of doorkruisen. Als een bestemmingswijziging een risico oplevert voor het realiseren van de doelen in de waterplannen die op het plangebied van toepassing zijn, dan moet het bevoegde gezag dit belang afwegen tegen andere belangen. Op zich is een dergelijke belangenafweging niet nieuw. Die gebeurde altijd al in het kader van het watertoetsproces. Ook het stellen van normen voor stoffen ter bescherming van oppervlaktewater en grondwater waar de waterbeheerders en gemeenten rekening mee moeten houden is niet nieuw. Wel nieuw zijn de eisen die Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt aan de ecologische kwaliteit van waterlichamen. Het gaat hierbij om de formele juridische vastlegging van vooral de doelen voor biologie. Gemeenten en provincies moeten alert zijn op de aanscherping van de plicht om rekening te houden met waterkwaliteitseisen voor chemie en ecologie bij het nemen van besluiten en beheermaatregelen op het terrein van ruimtelijke ordening, die voortvloeit uit de Wro¹. Vanuit een oogpunt van een goede ruimtelijke ordening moeten gemeenten aannemelijk maken dat een ruimtelijk besluit niet strijdig is met sectorale regelgeving. Dit om te voorkomen dat het besluit niet uitvoerbaar is. Bescherming van waterkwaliteit is geregeld via dit soort sectorale regelgeving, waaronder het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW). Dit houdt in dat vanuit een goede ruimtelijke ordening er in de watertoets ook rekening moet worden gehouden met de waterkwaliteit. Weliswaar was dat voorheen formeel ook het geval, maar in de praktijk werd bij watertoetsen toch vooral gekeken naar waterkwantiteit.

Doel van deze handreiking is om gemeenten en waterbeheerders te ondersteunen bij het goed rekening houden in ruimtelijke planprocessen met mogelijke positieve en negatieve effecten van de desbetreffende ruimtelijke ontwikkelingen op de waterkwaliteit.

Met name het gezamenlijk voorbereiden van een goede motivering krijgt hierbij aandacht.

De handreiking is een bijlage bij de bestaande Handreiking Watertoets met een inhoudelijke aanvulling op het gebied van waterkwaliteit.

Sinds 2000 werkt Nederland aan de implementatie van de EU-Kaderrichtlijn Water (KRW): het Europese kader voor behoud en verbetering van de waterkwaliteit (grond- en oppervlaktewater). De KRW is gebaseerd op de internationale stroomgebiedbenadering. Eind 2009 is de eerste generatie stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's, 2009) en de daarmee gestroomlijnde waterplannen van Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten vastgesteld. Volgende generaties SGBP's (en waterplannen) zijn aan de orde in 2015 en 2021.

De waterplannen geven aan welke ecologische, chemische (voor grond- en oppervlaktewater) en kwantitatieve doelen (voor grondwater) per waterlichaam gesteld worden. De waterplannen geven ook aan hoe deze doelen bereikt worden.

---

¹ Water en Ruimte, Gilissen en Van Rijswijk, 2009, p45

Het Nederlandse waterrecht² is vooral gericht op het voorkomen van (nieuwe) emissies van schadelijke stoffen en het goed beheren van de wateren. De milieukwaliteitsnormen van de KRW richten zich op het effect van het beleid en de regelgeving. De toestand van het waterlichaam moet, indien mogelijk, chemisch en ecologisch goed zijn of verbeteren en in ieder geval niet achteruit gaan. In Nederland moet de uitvoering van de waterplannen de doelen van de KRW realiseren. Bewust is ervoor gekozen om **geen** directe juridische link te leggen van de KRW-doelen naar de ruimtelijke besluiten onder de Wet ruimtelijke ordening (Wro) via milieukwaliteitseisen onder de Wet Milieubeheer (zg. koppeling). De KRW biedt namelijk flexibiliteit in termijnen waarbinnen de doelen gerealiseerd moeten worden en maatregelen die daarvoor ingezet kunnen worden. Deze flexibiliteit zou verloren gaan als bij elk individueel ruimtelijk besluit direct getoetst moet worden aan de invloed van het betreffende besluit op het bereiken van de KRW-doelen. De waterplannen door middel waarvan de KRW-doelen moeten worden gerealiseerd zijn:

- het Nationaal Waterplan
- het Beheerplan Rijkswateren
- de regionale waterplannen
- de waterbeheerplannen van de waterschappen

De waterplannen van de gemeenten hoeven geen concrete maatregelen te bevatten ter realisatie van de KRW-doelen. Het gemeentelijke waterplan is een vrijwillig plan. Gemeenten zijn formeel geen waterbeheerders in de zin van de Waterwet. De eisen die op grond van die wet aan de waterplannen van de waterbeheerders worden gesteld gelden dus niet voor hen.

Wel kunnen gemeenten met gerichte ruimtelijke ingrepen een belangrijk aandeel leveren in het bevorderen van de waterkwaliteit. Het goed invullen van deze rol vraagt kennis van invloeden van ruimtelijke ingrepen op de waterkwaliteit. Omdat het betrekken van (ecologische) waterkwaliteit bij ruimtelijke plannen voor zowel de waterbeheerder als de gemeente relatief nieuw is, biedt deze handreiking voor waterbeheerder en gemeente handvatten hoe hiermee om te gaan binnen het watertoetsproces. Deze handreiking geeft aan welke informatie de waterbeheerder in zijn wateradvies over waterkwaliteit moet opnemen en hoe de gemeenten op basis van deze informatie bij ruimtelijke besluiten een integrale afweging over de waterkwaliteit kunnen maken. De handreiking biedt ook bouwstenen voor motivering door gemeenten.

2. Toepassing van de Handreiking

De handreiking is primair bedoeld ter ondersteuning van de gemeente als bevoegd gezag voor het nemen van ruimtelijke besluiten en de waterbeheerder als adviseur in het watertoetsproces. De handreiking is niet in eerste instantie bedoeld voor provincie of Rijk als bevoegd gezag voor het ruimtelijk bestemmen, maar is zeker nuttig bij het opstellen structuurvisies en (rijks)inpassingplannen.

De toelichting op het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) verwijst naar het watertoetsproces als het proces waarlangs de afweging van het waterbelang in de ruimtelijke planprocessen verloopt. De handreiking vult dit watertoetsproces nader in voor het aspect waterkwaliteit.

---

² Water en Ruimte, Gilissen en Van Rijswijk, 2009, p28

De handreiking richt zich vooral op niet-MER-plichtige plannen. Indien een plan MER-plichtig is, dan gaat de handreiking er van uit dat de invloed op de waterkwaliteit afdoende in de MER wordt meegenomen. Natuurlijk kan deze handreiking, indien gewenst en voor zover van toepassing, wel bij MER-plichtige plannen gebruikt worden als handvat.

Stappen van de planMER

1. **Openbare kennisgeving.**
Bij de openbare kennisgeving informeert de gemeente de waterbeheerder.
2. **Raadplegen bestuursorganen**
Als de ruimtelijke ontwikkeling mogelijk consequenties heeft voor de waterkwaliteit wordt de waterbeheerder hierover geraadpleegd.
3. **Opstellen milieueffectrapport (planMER)**
Het planMER wordt opgesteld conform de bepaalde reikwijdte en detailniveau. Aan het planMER zijn inhoudelijke voorwaarden verbonden. De waterbeheerder kan als adviseur optreden bij het opstellen van het milieueffectrapport.
4. **PlanMER en ontwerpplan**
Het planMER en het ontwerpplan worden gezamenlijk ter inzage gelegd voor zes weken inspraak. De waterbeheerder kan hierop inspreken.
5. **Motiveren in het definitief ontwerpplan**
In het uiteindelijke plan motiveert de gemeente hoe met de resultaten van het planMER, de inspraak en eventueel de zienswijzen van de waterbeheerder is omgegaan.
6. **Bekendmaking en mededeling van het plan**
Conform de betreffende planprocedure wordt het plan bekend gemaakt. De planMER-procedure voegt hier niks aan toe.
7. **Evaluatie van de effecten na realisatie**
In het planMER moet worden aangegeven als effecten op de waterkwaliteit van het plan voor evaluatie in aanmerking komt. Het kan ertoe leiden dat de planuitvoering bijstelling behoeft, nadat de werkelijke effecten in beeld zijn gebracht.

Handreiking niet voor grondwater

De handreiking handelt **niet** over bescherming van het grondwater. Grondwater is met de huidige regelgeving (zoals Wet Milieubeheer, Wet Bodembescherming, Besluit Bodemkwaliteit, Activiteitenbesluit en Waterwet) goed beschermd. Mocht in de praktijk toch behoefte ontstaan aan handvatten voor het omgaan met de kwaliteit van grondwater in ruimtelijke planprocessen, dan kan hieraan alsnog nader aandacht aan gegeven worden.

Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet

Gemeenten hebben bij ruimtelijke besluiten ook te maken met verplichtingen op grond van de Natuurbeschermingswet en de Flora- en Faunawet. Deze wetten kunnen namelijk in theorie ook leiden tot chemische en ecologische eisen aan de waterkwaliteit. Via aanwijzingsbesluiten worden deze aanvullende eisen opgelegd aan de natuurgebieden waar het om gaat. Deze eisen spelen alleen een rol als een eis voor een parameter strenger is dan het KRW-doel voor de parameter. Het is dus niet zo dat de hele Natuurbeschermingswet moet worden meegenomen bij het watertoetsproces. Dit moet alleen als een natuurdoel in de plaats treedt van het KRW-doel. Toetsing van ontwikkelingen op effecten op specifieke beschermde plant- en diersoorten en daarmee samenhangende Natura-2000-doelen in het algemeen is een taak van het ministerie van LNV (DLG en Dienst Regelingen) op grond van de Flora en Faunawet. Deze toetsing kent een apart systeem van vergunningen en ontheffingen. Deze handreiking gaat hier niet op in.

Waterlichamen

De handreiking is vooral ingegeven door de noodzaak van het omgaan met invloeden op het niveau van waterlichamen, zoals die zijn aangewezen ter uitvoering van de KRW. De handreiking is ook toepasbaar voor bescherming van de waterkwaliteit in wateren die niet behoren bij een aangewezen KRW-waterlichaam³.

Bij onvoldoende bescherming latere besluiten

Na het nemen van ruimtelijke besluiten nemen zowel gemeente als waterbeheerder besluiten over vergunningaanvragen⁴. Naarmate er minder mogelijkheden bestaan om de waterkwaliteit via later te verlenen vergunningen te borgen moet er meer aandacht in het watertoetsproces worden besteed aan de KRW-doelen. Dit document gaat verder niet in op de nadere besluiten zelf en de invloeden daarvan. Hiervoor bestaan al aparte toetsingskaders, die door de waterbeheerders zelf zijn vastgesteld. De handreiking richt zich wel de mogelijke noodzaak tot nadere verordeningen of mitigerende maatregelen.

3. Rollen

Gemeente

De rol van de gemeente staat centraal in deze handreiking. De gemeente kan zowel initiatiefnemer zijn (zie beneden) als bevoegd gezag.

Initiatiefnemer

Ruimtelijke besluiten (structuurvisie, bestemmingsplan, projectbesluit, beheersverordening) worden voorbereid door de initiatiefnemer. De initiatiefnemer is de partij die het initiatief neemt tot een aanpassing van het ruimtelijke plan direct belang heeft bij de ruimtelijke ingreep. Het kan gaan om de gemeente zelf, een projectontwikkelaar, de waterbeheerder (bijvoorbeeld voor het treffen van ruimtelijke KRW-maatregelen) of een andere partij.

Waterbeheerder

De waterbeheerder adviseert bij ruimtelijke planprocessen. De inhoud van de adviesrol verschilt naar gelang het stadium waarin de ruimtelijke procedure verkeert. De waterbeheerder kan een zware adviserende, zelfs mede ontwerpende rol vervullen ter voorbereiding van ruimtelijke besluiten zoals het opstellen van vormvrije structuurvisies, uitgangspuntennota's, programma's van eisen, stedenbouwkundig ontwerpen, ontwikkelingsplannen en/of stedenbouwkundige plannen/masterplannen door de gemeente. Vooral aan het begin van het ruimtelijke proces kan het waterbelang goed gediend worden, omdat dan de locatiekeuzen nog op de agenda staan. Omgekeerd kan het ontwerpen van de waterstructuur in deze fase ook het meeste bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit. Gaat het eenmaal om vaststelling of wijziging van het bestemmingsplan, dan

---

³ De KRW heeft geen wijziging gebracht in de manier waarop in ruimtelijke planprocessen met waterkwaliteit in deze overige wateren omgegaan moet worden. De normering voor overige wateren vloeit niet voort uit het BKMW, maar is beleidsmatig in het Nationaal Waterplan vastgelegd. Deze wijze van normeren komt overeen met de eerdere normering via de 4e Nota Waterhuishouding.

⁴ Het Handboek Waterbeheer NWP gaat nader in op deze vergunningen en bevat bovendien een beleidskader voor toetsing voor dergelijke besluiten aan de KRW-doelen.

zijn de vrijheidsgraden voor aanpassing behoorlijk ingeperkt. Aanpassingen van het bestemmingsplan hebben dan vaak ook financiële gevolgen. De waterbeheerder treedt naarmate het vaststellen of wijzigen van het bestemmingsplan of het nemen van een individueel besluit op basis hiervan dichterbij komt steeds meer op als toetser aan de eisen op het gebied van ondermeer waterkwaliteit en minder als meedenker. Naast adviseur kan de waterbeheerder zoals gezegd ook zelf initiatiefnemer zijn, bijvoorbeeld wanneer er ruimtelijke besluiten nodig zijn om een KRW-maatregel uit te voeren.

Provincie

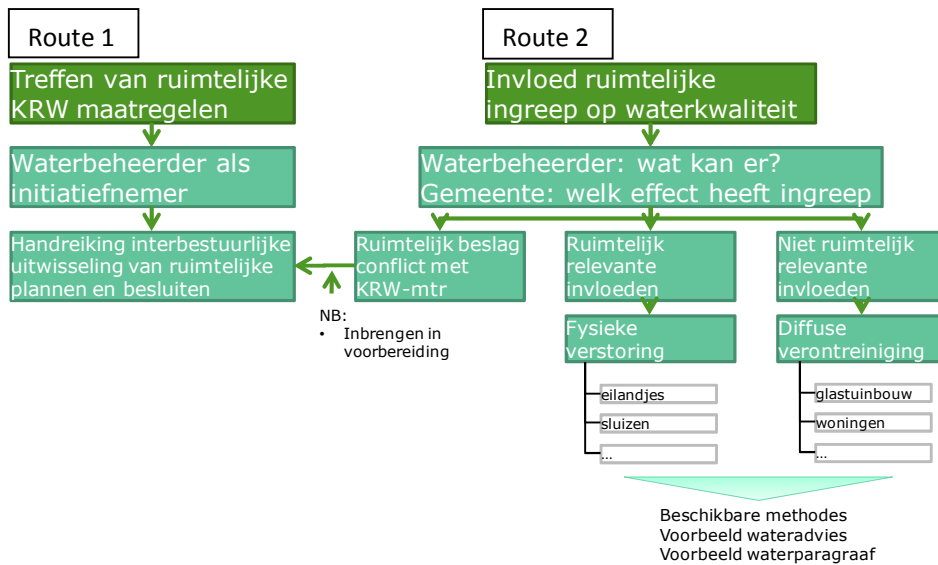
De provincie is bevoegd gezag voor het vaststellen van regionale waterplannen. Deze plannen zijn voor wat betreft de ruimtelijke aspecten structuurvisies in de zin van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). In deze plannen zijn ook de ecologische en fysisch-chemische doelen voor regionale waterlichamen vastgelegd. De doelen voor rijkswateren zijn te vinden in het Beheerplan voor de Rijkswateren. Daarnaast zijn de doelen voor natuurlijke waterlichamen (waarvan Nederland er maar zeer weinig kent) vastgelegd in het Besluit kwaliteitseisen monitoring water.

Waar ruimtelijke ordening de uitvoering van de waterplannen kan belemmeren, bijvoorbeeld omdat ruimtelijke ontwikkelingen de realisatie van KRW-maatregelen in de weg staan, heeft de provincie de bevoegdheid om gemeenten verplichtingen op te leggen met betrekking tot de inhoud of toelichting van bestemmingsplannen. Dit zal in de regel gebeuren door middel van een ruimtelijke verordening gekoppeld aan de ruimtelijke structuurvisie. De provincie speelt bij het opstellen van het waterplan de rol van beleidsbepaler voor het regionale watersysteem. De provincie kan het belang van de waterkwaliteit ook dienen als regisseur (bestuurlijke afspraken, proactieve aanwijzingen), als initiatiefnemer/bevoegd gezag (inpassingsplan, projectbesluit, proactieve aanwijzing) of als beschermer (overige verordeningen, zienswijze, pro- of reactieve aanwijzingen). Deze handreiking gaat verder niet in op deze rollen van de provincie.

Ruimte voor KRW-maatregelen

Er zijn twee routes waarlangs ruimtelijke planprocessen en het bevorderen van waterkwaliteit elkaar treffen. De waterbeheerder draagt zorg voor het realiseren van ruimtelijke KRW-maatregelen waarvoor het waterschap volgens het eigen waterbeheerplan aan de lat staat (route 1). Bij deze route heeft de waterbeheerder de rol van initiatiefnemer. De andere route is dat een ruimtelijke ontwikkeling plaatsvindt die mogelijke gevolgen heeft voor de waterkwaliteit (route 2). Dit kunnen chemische of direct ecologische gevolgen zijn. De waterbeheerder is in route 2 adviseur/toetser.

Figuur 1 schetst deze twee routes. Deze twee routes kunnen samenkomen als een ruimtelijke ontwikkeling plaatsvindt op de plek waar het waterschap een ruimtelijke KRW-maatregel wil treffen. In dat geval brengt het waterschap dit als belanghebbende in tijdens de voorbereidende fase van het ruimtelijke planproces.

Figuur 1: Twee hoofdroutes waarbij ruimtelijke planprocessen en het bevorderen van waterkwaliteit elkaar treffen. In route 1 wil de waterbeheerder zorg dragen voor het realiseren van KRW-maatregelen waarvoor het waterschap aan de lat staat. De waterbeheerder neemt hiertoe zelf initiatief. De tweede hoofdroute is dat een ruimtelijke ontwikkeling plaatsvindt die mogelijke gevolgen heeft voor de waterkwaliteit. Dit kunnen chemische of direct ecologische gevolgen zijn.

4. Waterkwaliteit in ruimtelijke planprocessen

De handreiking richt zich op:

- de formele gemeentelijke ruimtelijke planfiguren van de Wro: structuurvisie, bestemmingsplan, wijzigings- of uitwerkingsplan, projectbesluit en beheersverordening
- het gemeentelijke stedenbouwkundige plan/masterplan.

De formele planprocessen hebben de fasen⁵ voorbereiding, ontwerp, vaststelling en beheer/inwerkingtreding. Het watertoetsproces volgt deze fasering.

Voor alle plannen geldt dat het belangrijk is om de waterbeheerder in de voorbereidingsfase al zo vroeg en goed mogelijk te betrekken. Door het vroegtijdig maken van handige keuzen in de voorbereiding kunnen de kosten voor de borging van de waterkwaliteit zo beperkt mogelijk blijven. Bovendien kan relevante informatie tijdig worden meegenomen bij het opstellen van een exploitatieovereenkomst (anterieur contract) dan wel tijdig besloten worden tot het opstellen van een exploitatieplan en heeft de waterbeheerder zo de tijd om, indien nodig, zijn beheer aan te passen aan de ontwikkelingen.

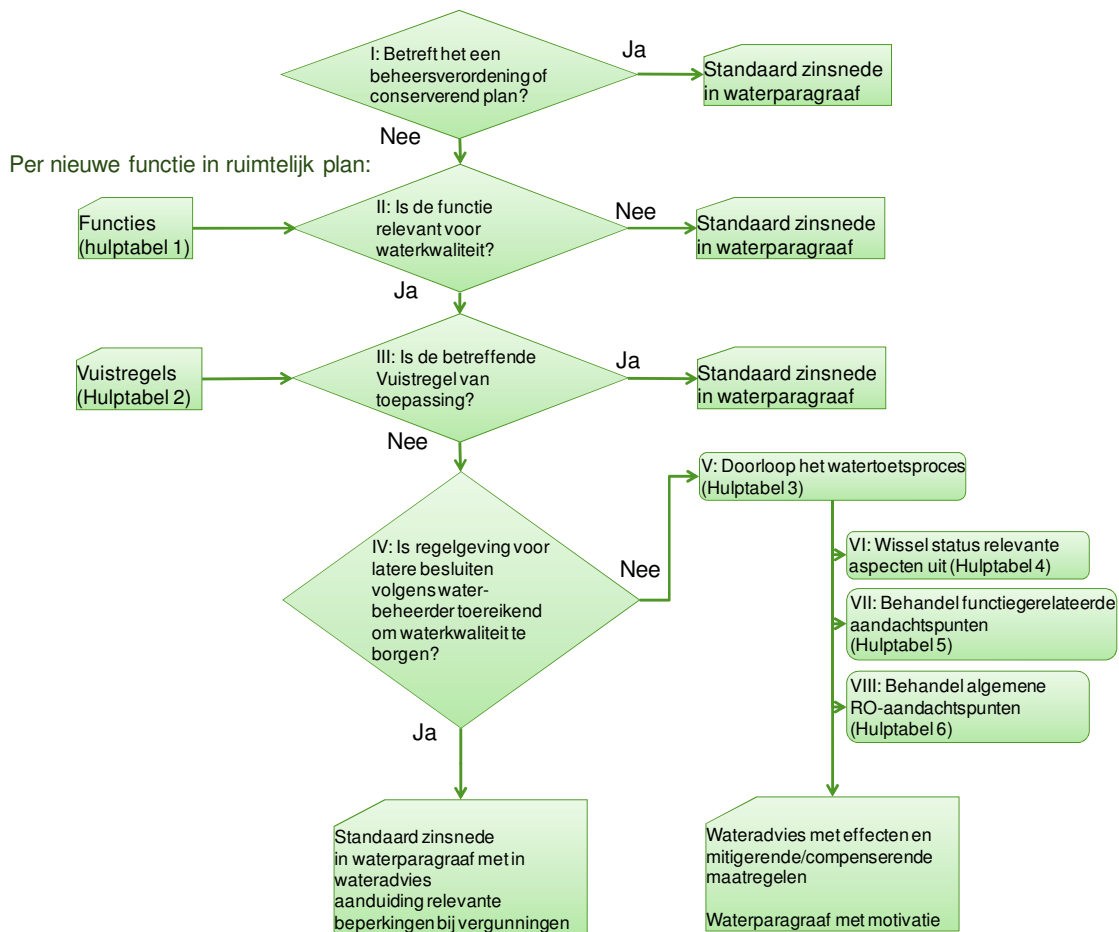
Efficiënt: vroegtijdig beoordelen noodzaak watertoets

Waterkwaliteit hoeft niet in alle planprocessen een hoge prioriteit te krijgen. Het is van groot belang dat de waterbeheerders in bij grootschalige en/of voor de waterkwaliteit risicovolle ruimtelijke

⁵ Zie: Handreiking Interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten, 2009, te downloaden op: www.vrom.nl
>Home>Onderwerpen>Ruimte>Wet ruimtelijke ordening>Publicaties

ontwikkelingen actief het belang van de waterkwaliteit inbrengen. Het is echter niet nodig om voor elke ruimtelijke ontwikkeling standaard het volledige watertoetsproces met dezelfde mate van inzet te doorlopen. Veel ruimtelijke ontwikkelingen leveren immers nauwelijks tot geen risico's op voor de waterkwaliteit. Het is dus in het belang van waterbeheerder en gemeente om vroegtijdig op basis van een risicoafweging te kunnen beoordelen of er vanwege het aspect waterkwaliteit een watertoetsproces moet worden doorlopen en hoe de betrokkenheid van de waterbeheerder zal worden vormgegeven. Sommige waterbeheerders hebben ondergrenzen voor ingrepen vastgelegd, waar beneden zij vinden dat er geen watertoets noodzakelijk is.

De volgende beslisboom beschrijft hoe in ruimtelijke planprocessen aandacht gegeven kan worden aan waterkwaliteit. De beslisboom is van toepassing op alle planfiguren (structuurvisie, bestemmingsplan, wijzigings- of uitwerkingsplan, projectbesluit en beheersverordening het gemeentelijke stedenbouwkundige plan/masterplan). Het detailniveau van de informatie verschilt per planniveau. Bijlage 3 (het watertoetsproces en ruimtelijke plannen) gaat hier nader op in. Het detailniveau van de beslisboom zelf en de hulptabellen correspondeert met het detailniveau van het bestemmingsplan. Bij het opstellen van een structuurvisie zal in meer globale zin naar effecten van te verwachten functies gekeken moeten worden. De te verwachten functies zijn ook bij het opstellen van een structuurvisie relevant voor het watertoetsproces, omdat de locatiekeuze voor sommige functies grote gevolgen kan hebben voor de waterkwaliteit.

Figuur 3: beslisboom waarlangs waterkwaliteit in ruimtelijke planprocessen kan worden meegenomen. De beslisboom wordt per stap in de tekst beschreven.

De hulptabellen waarnaar de beslisboom verwijst zijn opgenomen in 'bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom' van deze handreiking. Per stap doorlopen we de beslisboom.

I: Betreft het een beheersverordening of conserverend plan?

Indien een besluit is bedoeld om de bestaande situatie vast te leggen, dan hoeft hiervoor geen watertoetsproces doorlopen te worden. Het gaat hierbij om de vaststelling van conserverende bestemmingsplannen, beheersverordeningen of besluiten die gericht zijn op actualisatie en bestendiging, en die voldoen aan regels die op grond van hoofdstuk 4 Wro daaraan gesteld zijn. Gemeenten mogen er in die gevallen van uitgaan dat op het moment van het vaststellen de bestaande planologische situatie (met uitzondering van de nog te treffen KRW-maatregelen) in de betreffende waterplannen⁶ is verdisconteerd. Het wateradvies kan bij conserverende besluiten voor het aspect waterkwaliteit de zinsnede bevatten dat het ruimtelijke besluit geen gevolgen heeft voor de waterkwaliteit. Voor waterbeheerders (en andere initiatiefnemers) is het uiteraard van belang om te bekijken of in het betreffende gebied KRW-maatregelen voorzien zijn waarvoor een ruimtelijke besluit vereist is. In dat geval moeten ze hierover zo vroeg mogelijk in gesprek gaan met de gemeente, maar dit hoeft niet te worden meegenomen bij de vaststelling van bijvoorbeeld een conserverend bestemmingsplan.

II: Is de functie relevant voor de waterkwaliteit?

Hulptabel 1 (zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom) bevat de ruimtelijke functies die in het kader van DURP digitaal worden aangeboden. Veel functies hebben geen negatieve effecten voor de waterkwaliteit. Is er in een functie sprake van een mogelijke ruimtelijke ingreep die wel effect kan hebben op de waterkwaliteit, dan geeft deze tabel in de kolom 'Relevant?' dit met een '1' aan. In de kolom 'Aandachtspunt' staat dan welke concrete ruimtelijke ingreep het effect kan veroorzaken. Is deze kolom leeg, dan moet de gemeente nog wel kijken naar de plek waar de functie gepland wordt. Heeft dit directe ruimtelijke consequenties voor het watersysteem? Is dit niet het geval, dan kan geconcludeerd worden dat er geen waterkwaliteitsbelang in het geding is.

III: Is de betreffende vuistregel van toepassing?

Ruimtelijke ingrepen kunnen een effect hebben op de waterkwaliteit. Bijlage 5 (Inschatting van effecten van ingrepen) illustreert hoe de waterbeheerder effecten van ruimtelijke ingrepen beoordeelt. In veel gevallen heeft een ruimtelijke ingreep geen of een verwaarloosbaar effect op de waterkwaliteit. De ingreep heeft qua aard geen effect op de waterkwaliteit, of de ingreep is te klein. Met vuistregels kunnen waterbeheerders aangeven wanneer dit het geval is. Doel van het formuleren van vuistregels is het kunnen richten van de aandacht bij gemeenten en waterbeheerders op situaties waarbij de waterkwaliteit mogelijk in het geding is. Door af te bakenen wanneer deze aandacht niet nodig is, wordt ook duidelijk wanneer aandacht wel nodig is en de gemeente het gesprek met de waterbeheerder aan moet gaan. Goede vuistregels kunnen onnodig hoge werklast bij

---

⁶ Hier kan als datum de vaststelling in 2009 van het eerste waterplan (waterbeheerplan van het waterschap of regionaal waterplan van de provincie) voor het betreffende gebied worden genomen.

waterbeheerders en nodeloos tijd en energieverlies bij de RO-medewerker voorkomen. Overigens kan bij onduidelijkheid een goed gesprek tussen gemeente en waterbeheerder veel verhelderen. In deze versie van de handreiking zijn er nog geen vuistregels beschikbaar. Het is de bedoeling dat de waterbeheerders in de loop van 2010 starten met het formuleren van vuistregels voor het eigen gebied. Zij stemmen die zo veel mogelijk regionaal en per stroomgebied af. Vuistregels zijn zowel voor waterbeheerders als voor gemeenten belangrijk. **Hulptabel 2** (zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom) geeft aan om welke ruimtelijke ingrepen het gaat. Deze ingrepen corresponderen met de ingrepen die in de kolom 'Aandachtspunten' zijn genoemd in **Hulptabel 1**.

IV: Is de regelgeving voor latere besluiten voldoende om de waterkwaliteit te borgen?

Als vuistregels niet van toepassing zijn, of als er nog geen vuistregels gemaakt zijn die bepaalde ingrepen uitsluiten, moet er van worden uitgegaan dat een ruimtelijke ingreep een relevant effect kan hebben op de waterkwaliteit van de wateren of het waterlichaam in de buurt. Het kan, maar hoeft niet het geval te zijn. De milieuwetgeving in Nederland is stringent. Toch is in die situaties een goede beoordeling van een mogelijk effect op de waterkwaliteit nodig. In praktijksituaties kan de waterbeheerder beoordelen of de regelgeving voldoende is om voor de betreffende situatie negatieve effecten op de waterkwaliteit te voorkomen. In 'bijlage 2: borging van de waterkwaliteit' is de juridische borging van de waterkwaliteit in Nederland beschreven.

Overigens kan het ook zo zijn dat een waterbeheerder constateert dat er kansen zijn voor verbetering van de waterkwaliteit. Dan kan het voordelen hebben als dergelijke kansen meelopen in het watertoetsproces. Zij kunnen hun plek krijgen als aanbevelingen in het wateradvies. In ieder geval verdient het aanbeveling als de RO-medewerker de algemene aandachtspunten van **Hulptabel 6** betreft bij de planvorming (zie stap ook stap VIII). De waterbeheerder geeft in het wateradvies aan met welke beperkingen bij vergunningaanvragen rekening moet worden gehouden.

V: Doorlopen van het watertoetsproces

Als er sprake is van een mogelijk effect van een ruimtelijke ontwikkeling op de chemische of ecologische waterkwaliteit, dan moet de waterkwaliteit onderdeel uitmaken van het watertoetsproces. Het watertoetsproces sluit aan bij de fasering van de ruimtelijke planprocessen. **Hulptabel 3** (zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom) beschrijft het watertoetsproces voor het aspect waterkwaliteit. Uit deze tabel blijkt dat de handreiking uit gaat van vroegtijdige uitwisseling van relevante informatie. Bijlage 3 (het watertoetsproces en ruimtelijke plannen) beschrijft wat mag worden verstaan onder het goed doorlopen van het watertoetsproces voor wat betreft de waterkwaliteit voor de verschillende planprocessen als genoemd in het begin van dit huidige hoofdstuk. Deze informatie-uitwisseling is niet vrijblijvend. Bijlage 4 (verplichting tot informatie-uitwisseling) geeft de juridische basis voor deze informatieuitwisseling en verwijst naar de Handreiking van VROM over de wijze waarop deze uitwisseling moet plaatsvinden⁷.

In de praktijk blijkt dat met name in de vormvrije planprocessen (structuurvisie, stedenbouwkundig plan) de waterbeheerder niet altijd tijdig wordt betrokken⁸. Dit is voor wat betreft de waterkwaliteit een gemis, omdat deze doorgaans in het voorbereidingstraject van de vormvrije planprocessen, wanneer bijvoorbeeld locatiekeuze nog ter discussie staat, het beste geborgd kan worden. Deze

⁷ Uitgave VROM (juni 2009): Handreiking Interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten, te downloaden op: www.vrom.nl >Home>Onderwerpen>Ruimte>Wet ruimtelijke ordening>Publicaties

⁸ Zie: Evaluatie Watertoets 2006

handreiking beveelt dan ook aan de waterbeheerder ook in de vormvrije planprocessen tijdig te betrekken. Het onderstaande figuur 2 plaatst het watertoetsproces in een wat breder kader. Art. 3.8 van de Waterwet⁹ vereist afstemming tussen gemeenten en waterschappen over samenhangend waterbeheer. Voor belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen is het daarom wenselijk dat op bestuurlijk niveau afspraken worden gemaakt over de wijze van samenwerken. Dergelijke planprocessen kunnen namelijk leiden tot verordeningen, noodzakelijke aanpassingen van het gemeentelijk rioleringsplan (GRP), de Keur/de legger, het peilbesluit of zelfs het waterbeheerplan.

Niveau	Planfase	Rollen	Actie	Resultaat	Omschrijving
Strategisch	Vorbereiden	Adviseur Bevoegd gezag Initiatiefnemer	Bestuurlijk overleg Watertoets-proces	Bestuurlijke samenwerkings-afspraken	Leidt mogelijk tot aanpassing: -GRP -Keur -Peilbesluit -Legger -Verordeningen -WBP (opnemen RO-paragraaf?)
Tactisch	Bestemmen	Adviseur Bevoegd gezag Initiatiefnemer	Watertoets-proces	Wateradvies Waterparagraaf Exploitatieplan?	
Operationeel	Inrichten	Bevoegd gezag Initiatiefnemer			
Operationeel	Beheren	Bevoegd gezag Initiatiefnemer			

Figuur 2: Niveau waarop het gesprek tussen gemeente en waterbeheerder plaatsvindt, de bijbehorende planfase, de rol van de waterbeheerder, de actie, het resultaat en de resulterende additionele borging.

VI: Uitwisseling status relevante parameters

De chemische parameters (normen voor verontreinigende stoffen met uitzondering van nutriënten) zijn voor alle wateren hetzelfde. Elk type water kent daarentegen eigen relevante ecologische parameters. **Hulptabel 4** (zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom) geeft aan welke stuurvariabelen en biologische parameters voor welk watersysteem relevant zijn. De waterbeheerder kent het watersysteem en kan aangeven welke van de parameters beperkingen opleggen aan de ruimtelijke ontwikkeling.

VII: Behandeling functiegerelateerde aandachtspunten

Stap II heeft de functiegerelateerde relevante ingrepen opgeleverd. In deze stap bespreken waterbeheerder en gemeente deze ingrepen. **Hulptabel 5** (zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom) benoemt per ingreep de te behandelen aandachtspunten. De initiatiefnemer moet voor deze aandachtspunten aangeven wat de te verwachten effecten zijn. De waterbeheerder beoordeelt of de effecten voldoen aan de regelgeving en of deze niet strijdig zijn met het halen van de KRW-doelen als opgenomen in de waterplannen.

⁹ Art 3.8 Waterwet: "Waterschappen en gemeenten dragen zorg voor de met het oog op een doelmatig en samenhangend waterbeheer benodigde afstemming van taken en bevoegdheden waaronder het zelfstandig beheer van inname, inzameling en zuivering van afvalwater."

VIII: Behandeling algemene RO-aandachtspunten

Bij de nadere uitwerking van de ruimtelijke ontwikkeling kan de gemeente rekening houden met algemene ontwerpprincipes die een positieve bijdrage leveren aan de waterkwaliteit. Deze algemene principes zijn opgenomen in **Hulptabel 6** (zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom).

Het watertoetsproces moet leiden tot een wateradvies van de waterbeheerder en een waterparagraaf waarin de gemeente aangeeft hoe de gemeente is omgegaan met het advies van de waterbeheerder. Bijlage 6 (doorwerking naar wateradvies en –paragraaf) beschrijft hoe deze doorvertaling kan gebeuren voor de situatie dat het bestemmingsplan:

- a. geen relevante negatieve invloed heeft op de waterkwaliteit
- b. mogelijke negatieve invloed heeft, die met ruimtelijke maatregelen kan worden voorkomen/gemitigeerd
- c. mogelijke negatieve invloed heeft, die met niet-ruimtelijke maatregelen kan worden voorkomen/gemitigeerd
- d. mogelijk negatieve invloed, die niet of niet helemaal kan worden voorkomen/gemitigeerd

Tot slot geeft Bijlage 7 (voorbeeld van motivering) een voorbeeld van een afsprakennotitie tussen waterbeheerder en gemeente over het te doorlopen watertoetsproces, een wateradvies en een waterparagraaf.

Bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom

Hulptabel 1: Functies (bron: DURP), relevantie en ruimtelijke ingreep die aandacht vraagt. De tabel is indicatief. Bij twijfel is het verstandig te overleggen met de waterbeheerder.

Hoofdgroep van bestemmingen	(hoofd)functies/gebruiksdoelen	Relevant?	Aandachtspunt:
Agrarisch	• agrarisch	1	Agrarisch
Agrarisch	• agrarisch bedrijf	1	Agrarisch
Agrarisch	• akkerbouw	1	Agrarisch
Agrarisch	• ambachtelijke be- en verwerking agrarische producten		Geen
Agrarisch	• aquacultuur		Geen
Agrarisch	• bollenteelt	1	Agrarisch
Agrarisch	• bomenteelt	1	Agrarisch
Agrarisch	• bosbouw	1	Agrarisch
Agrarisch	• fruitteelt	1	Agrarisch
Agrarisch	• glastuinbouw	1	Glastuinbouw
Agrarisch	• grondgebonden veehouderij	1	Agrarisch
Agrarisch	• houtwal		Geen
Agrarisch	• houtsingel		Geen
Agrarisch	• intensieve veehouderij	1	Agrarisch
Agrarisch	• intensieve kwekerij	1	Agrarisch
Agrarisch	• kas	1	Glastuinbouw
Agrarisch	• paardenfokkerij	1	Agrarisch
Agrarisch	• paardenhouderij	1	Agrarisch
Agrarisch	• sierteelt	1	Agrarisch
Agrarisch	• silo		Geen
Agrarisch	• tuinbouw	1	Agrarisch
Agrarisch	• viskwekerij	1	Agrarisch
Agrarisch met waarden	• agrarische functie met natuurwaarden	1	Agrarisch
Agrarisch met waarden	• agrarische functie met landschapswaarden	1	Agrarisch
Agrarisch met waarden	• agrarische functie met natuur- en landschapswaarden	1	Agrarisch
Agrarisch met waarden	• agrarische functie met ecologische waarden	1	Agrarisch
Agrarisch met waarden	• agrarische functie met archeologische waarden	1	Agrarisch
Agrarisch met waarden	• agrarische functie met cultuurhistorische waarden	1	Agrarisch
Agrarisch met waarden	• agrarische functie met geomorfologische waarden	1	Agrarisch
Bedrijf	• agrarisch loonbedrijf		Geen
Bedrijf	• baggerspeciedepot	1	Bodemtoepassing
Bedrijf	• bedrijf	1	Utiliteit
Bedrijf	• brandweerkazerne	1	Utiliteit
Bedrijf	• caravanstalling	1	Utiliteit
Bedrijf	• gronddepot	1	Bodemtoepassing
Bedrijf	• groothandel	1	Utiliteit
Bedrijf	• hovenier	1	Utiliteit
Bedrijf	• munitiedepot	1	Utiliteit
Bedrijf	• nutsbedrijf	1	Utiliteit

Hoofdgroep van bestemmingen	(hoofd)functies/gebruiksdoelen	Relevant?	Aandachtspunt:
Bedrijf	• nutsvoorziening	1	Utiliteit
Bedrijf	• opslag	1	Utiliteit
Bedrijf	• (veer)haven	1	Utiliteit
Bedrijf	• verkooppunt motorbrandstoffen (met of zonder vulpunt lpg)		Geen
Bedrijf	• waterzuiveringsinstallatie	1	Utiliteit
Bedrijf	• windturbine	1	off shore
Bedrijf	• windturbinepark	1	off shore
Bedrijf	• zend-/ontvangstinstallatie		Geen
Bedrijventerrein	Bedrijventerrein	1	bedrijventerrein
Bos	• bos		Geen
Centrum	• bedrijf	1	Utiliteit
Centrum	• cultuur en ontspanning	1	Utiliteit
Centrum	• detailhandel	1	Utiliteit
Centrum	• dienstverlening	1	Utiliteit
Centrum	• groen		Geen
Centrum	• horeca	1	Utiliteit
Centrum	• kantoor	1	Utiliteit
Centrum	• maatschappelijk	1	Utiliteit
Centrum	• recreatie	1	recreatie
Centrum	• sport		Geen
Centrum	• verkeer	1	verkeer
Centrum	• water	1	water
Centrum	• wonen	1	wonen
Cultuur en ontspanning	• atelier	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• attractiepark	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• bioscoop	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• bordeel	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• bowlingbaan	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• casino	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• creativiteitscentrum	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• dansschool	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• dierentuin	1	Agrarisch
Cultuur en ontspanning	• evenemententerrein	1	special?
Cultuur en ontspanning	• kinderboerderij	1	Agrarisch
Cultuur en ontspanning	• museum	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• muziekschool	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• muziektheater	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• prostitutie	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• raamprostitutie/raamexploitatie	1	Utiliteit

Hoofdgroep van bestemmingen	(hoofd)functies/gebruiksdoelen	Relevant?	Aandachtspunt:
Cultuur en ontspanning	• sauna	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• seksinrichting	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• speeltuin		Geen
Cultuur en ontspanning	• theater	1	Utiliteit
Cultuur en ontspanning	• wellness	1	Utiliteit
Detailhandel	• detailhandel	1	Utiliteit
Dienstverlening	• dienstverlening	1	Utiliteit
Gemengd	• gemengd	1	gemengd
Groen	• beeldbepalende boom		Geen
Groen	• groen(voorziening)		Geen
Groen	• monumentale boom		Geen
Groen	• park		Geen
Groen	• plantsoen		Geen
Horeca	• horeca	1	Utiliteit
Kantoor	• kantoor	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• asielzoekerscentrum	1	wonen
Maatschappelijk	• begraafplaats	1	begraafplaats
Maatschappelijk	• bibliotheek	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• crematorium	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• dierenasiel	1	Agrarisch
Maatschappelijk	• dierenpension	1	Agrarisch
Maatschappelijk	• drugsopvang	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• gezondheidszorg	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• jeugdopvang	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• justitiële inrichting	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• kazerne	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• militair oefenterrein	1	special?
Maatschappelijk	• militaire zaken	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• naschoolse opvang	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• onderwijs	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• openbare dienstverlening	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• praktijkruimte	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• religie	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• uitvaartcentrum	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• verenigingsleven	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• welzijnsinstelling	1	Utiliteit
Maatschappelijk	• zorgboerderij	1	Agrarisch
Maatschappelijk	• zorginstelling	1	Agrarisch
Natuur	• ecologische verbingszone		Geen

Hoofdgroep van bestemmingen	(hoofd)functies/gebruiksdoelen	Relevant?	Aandachtspunt:
Natuur	• natuurgebied		Geen
Recreatie	• dagrecreatie	1	recreatie
Recreatie	• jachthaven	1	ligplaats
Recreatie	• kampeerboerderij	1	Agrarisch
Recreatie	• kampeerterrein		Geen
Recreatie	• modelvliegtuigbaan		Geen
Recreatie	• passantenhaven	1	Utiliteit
Recreatie	• recreatie	1	recreatie
Recreatie	• recreatiewoning	1	wonen
Recreatie	• strand	1	recreatie
Recreatie	• verblijfsrecreatie	1	wonen
Recreatie	• volkstuin	1	Agrarisch
Sport	• autocircuit	1	verkeer
Sport	• drafbaan		Geen
Sport	• fitnesscentrum	1	Utiliteit
Sport	• golfbaan		Geen
Sport	• ijsbaan	1	Utiliteit
Sport	• kartbaan	1	verkeer
Sport	• kunstijsbaan	1	Utiliteit
Sport	• manege	1	Agrarisch
Sport	• modelvliegtuigbaan		Geen
Sport	• motorcrossterrein	1	verkeer
Sport	• pitch & putt		Geen
Sport	• skeelerbaan		Geen
Sport	• skibaan	1	Utiliteit
Sport	• speelterrein		Geen
Sport	• sport		Geen
Sport	• sportcentrum	1	Utiliteit
Sport	• sporthal	1	Utiliteit
Sport	• sportschool	1	Utiliteit
Sport	• sportveld		Geen
Sport	• sportzaal	1	Utiliteit
Sport	• stadion	1	Utiliteit
Sport	• squashcentrum	1	Utiliteit
Sport	• tennisbaan	1	Utiliteit
Sport	• wielerved		Geen
Sport	• zwembad	1	special?
Tuin	• tuin		Geen

Hoofdgroep van bestemmingen	(hoofd)functies/gebruiksdoelen	Relevant?	Aandachtspunt:
Verkeer	• landingsbaan	1	verkeer
Verkeer	• luchthaven	1	verkeer
Verkeer	• luchtverkeer	1	verkeer
Verkeer	• openbaar vervoer	1	verkeer
Verkeer	• openbaar vervoerstation	1	Utiliteit
Verkeer	• parkeerterrein	1	verkeer
Verkeer	• parkeergarage	1	Utiliteit
Verkeer	• railverkeer	1	verkeer
Verkeer	• spoorverkeer	1	verkeer
Verkeer	• vertrek- en aankomsthal	1	Utiliteit
Verkeer	• wegverkeer	1	verkeer
Verkeer	• verblijfsgebied		Geen
Water	• aanlegsteiger	1	ligplaats
Water	• aquaduct	1	water
Water	• ligplaats	1	ligplaats
Water	• oever	1	water
Water	• sluis	1	water
Water	• steiger	1	ligplaats
Water	• stuw	1	water
Water	• tunnel	1	water
Water	• vaarweg	1	water
Water	• vijver	1	water
Water	• water	1	water
Water	• waterberging	1	water
Water	• waterkering	1	water
Water	• waterstaat	1	water
Water	• waterweg	1	water
Water	• woonschepenligplaats	1	ligplaats
Wonen	• wonen	1	wonen
Wonen	• woonwagenstandplaats	1	wonen
Woongebied	• Woongebied	1	wonen

Hulptabel 2: Vuistregels (worden door waterbeheerders in samenwerking met gemeenten opgesteld).

Aard ruimtelijke ingreep	Vuistregel
agrarisch	PM
bedrijventerrein	PM
begraafplaats	PM
bodemtoepassing	PM
gemengd	PM
glastuinbouw	PM
ligplaats	PM
parkeren	PM
recreatie	PM
special	PM
utiliteit	PM
verkeer	PM
wonen	PM
windturbines offshore	PM
water	PM

Hulptabel 3: Watertoetsproces voor het aspect waterkwaliteit

Proces bestemmingsplan	Informatieuitwisseling waterkwaliteit
Voorbereiding	
Kennisgeving ondermeer aan waterbeheerder (artikel 1.3.1 Bro en artikel 3:12 Awb) (artikel 1.3.1, lid 2 Bro)	<p>De Handreiking Watertoets adviseert het vormgeven van planoverstijgend relatiebeheer. Het adviseert de invoering van structureel overleg op ambtelijk en bestuurlijk niveau.</p> <p>Aandacht voor private initiatieven is belangrijk. Die worden in de praktijk vaak te laat bekend bij waterbeheerders.</p> <p>Bij aanvang proces: Waterbeheerder in de richting van de Initiatiefnemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Praat mee - Kent voorwaarden - Communiqueert informatie watersysteem (doelen, visie, maatregelen onder andere in beelden (digitale kaarten, referentiebeelden en ontwerpsuggesties - Liefst op grond van gezamenlijk ontwikkelde waterkanskaarten (functiefaciliteringskaarten) of met behulp van de relevante waterplannen - Geeft ambities gebied aan - Geeft Informatie over watersysteem (doorstroming, kwel, kwaliteitsbeheer) <p>Initiatiefnemer in de richting van de Waterbeheerder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Betreft belanghebbende bij proces - Raadpleegt informatie waterbeheerder - Wijst particuliere participanten op waterinformatie - Relevante ruimtelijke ambities en opgave <p>Initiatiefnemer en waterbeheerder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voor grote ontwikkelingen overwegen om gezamenlijk deel te nemen aan ontwerpende ateliers. <p>Op weg naar voorontwerp Waterbeheerder en Initiatiefnemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maken samen afspraken en indien gewent een afsprakennotitie <p>Waterbeheerder -> Initiatiefnemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doelen? Knelpunten voor halen chemische en ecologische doelen - Betekenis voor gebied en beoogde ontwikkeling? - Maatregelen tbv knelpunten? - Mogelijkheden van ruimtelijke ontwikkeling om knelpunten aan te pakken - Wijst op vergunningen en ontheffingen - In geval van meerdere waterbeheerders coördineert één waterbeheerder de gezamenlijke inbreng <p>Initiatiefnemer -> Waterbeheerder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke ruimtelijke functie, waar, hoeveel? - Wijktypologie (verharding?, intensief.extensief? - Speciale ambities? (duurzaamheid, etc.)
Opstellen en vaststellen voorontwerp bestemmingsplan	
voorontwerp bestemmingsplan en/of voorbereidende stukken en beleidsdocumenten worden voorgelegd aan de betrokken bestuursorganen (artikel 3.1.1 Bro). Rijk of provincie kunnen bepalen dat onder bepaalde omstandigheden of in bepaalde gevallen geen overleg is vereist met de betrokken diensten (artikel 3.1.1 lid 2 Bro). Afspraken over de wijze van uitwisselen van informatie	<p>Initiatiefnemer ontwerpt het plan (met concept-waterparagraaf) en vraagt om advies aan de waterbeheerder. Afspraak over intensiteit van samenwerking bij opstellen voorontwerp. Afweging: welke onderdelen in wateradvies, welke in neventrajecten (verordeningen etc.)</p> <p>Gezamenlijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Risico-/kostenanalyse maatregelen waterkwaliteit voor mitigerende en compenserende maatregelen als gevolg van de ruimtelijke ingreep, <p>Waterbeheerder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Levert voor de ingreep criteria voor de waterkwaliteit aan voor de relevante wateren (incl. benedenstroomse waterlichamen) - denkt rond de ingreep mee over kansen en beperkingen voor waterkwaliteit in de betreffende wateren, incl. benedenstroomse waterlichamen en over noodzaak/mogelijkheid voor compensatie <p>Waterbeheerder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Controleert het voorontwerp op consequenties van de ingreep voor de waterkwaliteit in de betreffende wateren - Schrijft onderdeel waterkwaliteit in wateradvies

Reacties vooroverleg en inspraak	
	Initiatiefnemer schrijft de waterparagraaf met behulp van het wateradvies
Opstellen en vaststellen ontwerp bestemmingsplan	
<p>Kennisgeving aan college van B&W voorafgaand aan de ter inzage legging kennis van het ontwerp bestemmingsplan (Afdeling 3.4 Awb en artikel 3.8 Wro)</p> <p>e-mailbericht door de gemeente (bronhouder) wordt verzonden aan de betrokken bestuursorganen. (artikel 3.8 lid 1 sub b Wro)..</p>	<p>Initiatiefnemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (eventueel) Overleg met waterbeheerder over effecten van planaanpassing op waterkwaliteit om samen tot oplossingen te komen voor problemen die met zekerheid voorzien worden bij uitvoering van de plannen en die niet door latere besluiten als vergunningen voorkomen kunnen worden. - Legt in waterparagraaf verantwoording af over de gemaakte keuzen ten aanzien van waterkwaliteit en het doorlopen proces - Geeft aan hoe met risico's en kosten is omgegaan
	<p>Initiatiefnemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stuurt ontwerpbesluit toe - Organiseert inspraak
	<p>Waterbeheerder:</p> <p>Controleert ontwerpbesluit op consequenties voor de waterkwaliteit</p>
	<p>Waterbeheerder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dient eventueel een zienswijze in als onvoldoende is rekening gehouden met consequenties voor de waterkwaliteit - Overlegt zo nodig met rijk of provincie over zienswijze en reactieve aanwijzing
Zienswijze	
Alle ingediende zienswijzen worden direct bij de stukken ter inzage gelegd (artikel 3:11 lid 1 Awb).	
Opstellen en vaststellen bestemmingsplan	
College van B&W geeft kennis van het besluit tot vaststelling (artikel 3.8 lid 3 Wro)	
Ter inzage leggen van bestemmingsplan + vaststellingsbesluit	
<p>Beroep</p> <p>Is aparte procedure.</p> <p>Kennisgeving betrokken bestuursorganen van inwerkingtreding van voorbereidingsbesluit</p>	<p>Waterbeheerder:</p> <p>gaat eventueel in beroep bij de RvS</p> <p>Initiatiefnemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voert het plan uit - neemt het in beheer of draagt beheer over <p>Waterbeheerder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verleent zo nodig en mogelijk ontheffing of vergunning <p>volgt de uitvoering en beheer</p>

Groen: voorbereiding

Roze: Ontwerp

Blauw: Vaststelling

Hulptabel 4: Relevante aspecten per watertype

KRW-verkenner:

Watertype	Langzaam stromende beken	Snel stromende beken	Diepe meren	Ondiepe meren	Kanalen en vaarten	Sloten	Zwak brakke wateren	Brakke tot zoute wateren
Stuurvariabele								
Oeverinrichting			X	X	X	X	X	X
Peildynamiek			X	X	X	X	X	X
Onderhoud					X	X	X	X
Connectiviteit							X	X
Meandering	X	X						
Verstuwing	X	X						
Beschaduwing	X	X						
Scheepvaart					X			
Visstandbeheer				X				
BZV	X	X						
Chloride							X	X
Totaal P conc	X	X	X	X	X	X	X	X
Totaal N conc	X	X	X	X	X	X	X	X
Pbelasting/P _{krit1}				X				
Pbelasting/P _{krit2}				X				

Rijkswateren:

Cluster	Watertype	Fytoplankton	Overige waterflora		Macrofauna	Vissen
			Macrofyten	Fytobenthos		
Rivieren	R7		X	X	X	X
	R8		X	X	X	X
	R16		X	X	X	X
Meren	M14	X	X		X	X
	M20	X	X		X	X
	M21	X	X		X	X
	M32	X	X		X	X
Kanalen	M6b	X	X		X	X
	M7b	X	X		X	X
	M30	X	X		X	X
Kust- en Overgangswateren	K1	X			X	
	K2	X	X		X	
	K3	X			X	
	O2	X	X		X	X

Hulptabel 5: Functiegerelateerde aandachtspunten

Aard ruimtelijke ingreep	Aandachtspunten
agrarisch	Chemisch: via watervergunning en eventueel opnemen van activiteitloze beheerzone in keur als waterlichaam kwetsbaar voor gewasbeschermingsmiddelen Ecologisch: via keur, legger of vergunning en algemene regels voor het gebruik van waterstaatswerken beschermen van ecologisch relevante watergangen en voldoende wateroppervlak en doorstroming
bedrijventerrein	Chemische emissie onkruidbestrijdingsmiddelen (terreinen in privaat beheer), zwaar wegverkeer (PAK's, Cu, Ni, Zn, Pb en minerale olie, morsen, schoonmaak of andere activiteiten op industriële terreinen) Ecologische beïnvloeding door ruimtelijk beslag van buitendijks areaal, verandering van bestemming water naar een rode bestemming, dicht op de oever bouwen, aanleg damwanden, kades of steigers. In kwetsbare situaties gescheiden regenwatersysteem toepassen. Bij watergangen bufferzone opnemen.
bodemtoepassing	Chemisch: Is geregeld in Besluit bodemkwaliteit (bij verontreiniging tot interventiewaarde), en Besluit buiten inrichtingen (eind 2010, voor verontreinigingen vuiler dan interventiewaarde), en anders onder Waterwet (vergunning). Ecologisch: waterbodemerwerkzaamheden (ontgraven, toepassen van grond/bagger) kunnen bodemecologie vernietigen.
gemengd	Chemische emissies door afstroming van woningen, gebouwen, parkeerplaatsen: voor regenwaterlozingen gelden algemene regels. Aandacht nodig voor afspoeling via bijvoorbeeld straten naar het oppervlaktewater. Indien relevant voor KRW-doelen: gemeente en waterbeheerder maken bestuurlijke afspraken. Toepassen van gescheiden regenwatersysteem. Ecologische beïnvloeding door aanleg van kades, damwanden, ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een rode bestemming. Beschermen via keur, legger of vergunning en algemene regels voor het gebruik van waterstaatswerken.
glastuinbouw	Chemische emissie van bestrijdingsmiddelen, ook via het dak (kasventilatie, neerslag (depositie)). Ecologische beïnvloeding door aanleg van kades of damwanden, ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een rode bestemming. Afvangen van regenwater en hergebruiken/infiltreren. Indien nodig, opnemen als niet-ruimtelijke maatregel in toelichting. Eisen aan watergangen via keur, legger of vergunning en algemene regels voor het gebruik van waterstaatswerken.
ligplaats	Chemisch: illegale afvalstorting en afstroming bij schoonmaken Ecologisch: Bij enkele ligplaatsen: voorkomen van blauwalgontwikkeling en eelnetten op begroeid areaal onder boten. In geval van aanleg van de aanleg van nieuwe havens let op vernietiging van areaal aan waterplanten, natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen, inkrimping van het leefgebied van vissen verstoren door vaarbewegingen.
parkeren	Ecologisch: als parkeerterrein gepaard gaat met damwanden of kades, dan kan dat de ecologie van het watersysteem verstoren
recreatie	Ecologisch: kan ecologie watersysteem verstoren. In geval van utilitaire recreatiegebouwen: zie utiliteit.
special	Activiteitenbesluit en waterwetvergunning, ecologisch beschermen via de keur, de legger of de vergunning en algemene regels voor het gebruik van waterstaatswerken.
utiliteit	Chemische emissies door afstroming van gebouw: voor regenwaterlozingen gelden algemene regels. Aandacht nodig voor afspoeling via bijvoorbeeld straten naar het oppervlaktewater. Indien relevant voor KRW-doelen: gemeente en waterbeheerder maken bestuurlijke afspraken. Toepassen van gescheiden regenwatersysteem. Ecologische beïnvloeding door aanleg van kades of damwanden, ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een rode bestemming. Beschermen via keur, de legger of de vergunning en algemene regels voor het gebruik van waterstaatswerken.
verkeer	Chemisch: Alle wegen met directe afvoer naar oppervlaktewater: eind 2010 onder het Besluit buiten inrichtingen. Ecologisch: Wegen kunnen invloed hebben op de ecologie als ze vlak bij of onder/over het water worden aangelegd.
wonen	Beperkingen aan aantal zinken en koperen daken en goten en loodslabben of gescheiden rioolwatersysteem (maatwerkvoorschrift op grond van zorgplicht). Indien noodzakelijk, opnemen als niet-ruimtelijke voorwaarde in toelichting op bestemmingsplan. Ecologische beïnvloeding door aanleg van kades of damwanden, ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een rode bestemming. Beschermen via keur, de legger of de vergunning en algemene regels voor het gebruik van waterstaatswerken.
Windturbines offshore	Het plaatsen van windturbines in water verstoort de ecologie. Het gebruik van de turbines in water verstoort mogelijk de ecologie (wordt onderzoek naar gedaan)
Water	Waterfuncties hebben invloed op het watersysteem en daarmee op de ecologische kwaliteit van het water

Hulptabel 6: Algemene RO-ontwerpaandachtpunten voor waterkwaliteit

Tegengaan van vervuiling van oppervlaktewater en bescherming van ecologie	Probeer vervuilingbronnen zoveel mogelijk te voorkomen. Denk hierbij aan zowel puntbronnen als diffuse bronnen van vervuiling.
	Beperk de inlaat van gebiedsvreemd water.
	Houd rekening met hydrologische ordeningsprincipes. Dit zijn stroomgebiedsbenadering, positioneringbenadering, de buffer- en zoneringsbenadering en het scheiden van schoon en vuil water.
	Houd ruimtelijk rekening met het kunnen inzamelen en naar een zuiveringsinrichting transporteren van huishoudelijk afvalwater en afvalwater dat daarmee wat biologische afbreekbaarheid betreft overeenkomt
	Houd ruimtelijk rekening met de wens tot retentie of zuivering bij de bron van overig (niet met huishoudelijk afvalwater overeenkomend) afvalwater
	Denk aan de KRW-doelen per afzonderlijk waterlichaam.
	Zorg voor een minimale breedte en diepte van de watergangen. Enigszins overdimensioneerde watergangen komen de waterkwaliteit ten goede.
	Probeer doodlopende watergangen zoveel mogelijk te voorkomen. Circulatie zorgt voor een hogere waterkwaliteit
	Probeer overkluizing van water zoveel mogelijk te voorkomen. Een goede zonlichtdoorgang is over het algemeen beter voor de waterkwaliteit.
	Zorg voor voldoende ruimte voor bufferstroken langs watergangen, natuurvriendelijke oevers (ondiepe oeverzones) en zuiverende rietlanden (bij regenwater- en rioolwateroverstorten). Regel beheer en onderhoud zodat waterkwaliteit op orde blijft.
Houdt rekening met verzilting	Veranderingen in het waterpeil en de aanvoer van zoet water kan gevolgen hebben voor verzilting van oppervlaktewater.

Bijlage 2: borging van de waterkwaliteit

Deze bijlage beschrijft de mogelijke borging van de waterkwaliteit door regelgeving. De waterbeheerder moet in praktijksituaties aangeven of de bestaande borging voldoende is en of er aanvullend beleid en regelgeving nodig is.

Borging van de waterkwaliteit

De Handreiking richt zich primair op niet-MER-plichtige ontwikkelingen. In geval van MER-plichtige ontwikkelingen wordt de mogelijke invloed op de waterkwaliteit in de MER-studie meegenomen.

Het belang van de waterkwaliteit wordt geborgd door:

1. Uitvoering van de waterplannen door de waterbeheerder als initiatiefnemer
2. Nadere invulling van beleid en regelgeving door Rijk, waterbeheerder, provincie of gemeente
3. Zeker stellen van ruimtelijke aanspraken door de provincie
4. Nadere invulling van de Keur
5. Opnemen ruimtelijk relevante eisen in bestemmingsplan (voorwaardelijke bestemmingen)
6. Bij gemeentelijke verordening regels stellen gericht op de waterhuishouding van de gemeente
7. Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor goede ruimtelijke ordening en het watertoetsproces

1. Uitvoering van de waterplannen

Het Beheerplan Rijkswateren (BPRW) de regionale waterplannen en de waterbeheerplannen van de waterschappen bevatten doelen en maatregelen voor het voorkomen van achteruitgang van de waterkwaliteit en het behalen van de gestelde KRW-doelen voor de waterkwaliteit in waterlichamen.

De uitvoering behelst:

- a. (doen) treffen van de maatregelen die in de waterplannen staan
- b. vergunningverlening aan vergunningplichtige activiteiten

ad a. treffen van KRW-maatregelen

De **waterbeheerders** dragen zorg voor de uitvoering van de maatregelen die in de plannen staan. Het Nationaal Waterplan (NWP) bevat het beleidskader hiervoor. Dit beleidskader heeft als doel het realiseren van de milieukwaliteitseisen en het waarborgen van 'geen achteruitgang' voor KRW-waterlichamen. Het NWP verwijst hierbij naar de maatregelen als opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen. De stroomgebiedsbeheerplannen omvatten de regionale waterplannen en waterbeheerplannen van het betreffende stroomgebied. De waterplannen binden het Rijk, provincies en waterschappen aan het realiseren van de doelen en het treffen van de opgenomen maatregelen. Gemeenten en derden zijn hier in principe niet aan gebonden. In de gebiedsprocessen kunnen bestuurlijke afspraken gemaakt zijn tussen waterbeheerders, gemeenten en derden voor het treffen van KRW-maatregelen.

De uitvoerder van een ruimtelijke KRW-maatregelen kan beschouwd worden als initiatiefnemer in het kader van de Wro.

Ad b. Vergunningverlening door de waterbeheerder

De **waterbeheerder** is vergunningverlener voor activiteiten die vergunningplichtig zijn in het kader van de waterwet. Het NWP bevat geeft een beleidskader voor het beperken van emissies (brongerichte spoor, in Wet milieubeheer en Waterwet). Het gaat hierbij om het toepassen van de 'beste beschikbare technieken'. Alle bronnen van verontreinigingen moeten voldoen aan algemene regels of onder een vergunning vallen. De beoordeling van de lozing wordt als de emissie-immissie toets aangeduid. Het NWP geeft aan dat de normen als opgenomen in het BKMW 2009 vertrekpunt kunnen zijn voor het maken van afwegingen. Voor het omgaan met stoffen die niet in het BKMW staan, verwijst het NWP naar het Handboek wet- en regelgeving waterbeheer. Het waterschap kan met de Keur ecologische effecten te toetsen van bijvoorbeeld een bepaalde wijze van inrichting, gebruik of onderhoud. De waterbeheerder toetst de vergunningaanvraag op zowel waterkwaliteits als ecologische aspecten. Hij kan hierbij nadere eisen stellen aan de uitvoering van de activiteit.

De provinciale waterplannen dienen rekening te houden met te voorziene ruimtelijke initiatieven. Deze bepalen mede de hoogte van de te stellen doelen. De doelen gelden voor de vastgestelde waterlichamen.

2. Nadere regelgeving

Indien de regelgeving niet toereikend is om achteruitgang van de waterkwaliteit te voorkomen of te voorkomen dat nieuwe emissies het halen van de doelen onmogelijk maakt, dan dient deze waar mogelijk te worden aangepast. De **waterbeheerders** moeten deze aanpassingen in principe als maatregel opnemen in de relevante waterplannen. Is dit niet gebeurd, maar wel noodzakelijk, dan moet de waterbeheerder dit recht zetten in de volgende generatie waterplannen (2016-2021).

3. Veiligstellen van ruimtelijke KRW-aanspraken door provincie

De ecologische waterkwaliteit wordt mede bepaald door ruimtelijk relevante factoren als totaal waterareaal (in verband met mogelijk areaal ecologisch actieve waterbodem), inrichting haarvatennet (in verband met doorstroming), bufferzones, bodempassages (wadi's), en de wijze van gebruik en onderhoud, etc. Bestemmingswijzigingen kunnen deze ruimtelijk relevante factoren in gevaar brengen. Het is aan de **provincies** om de betreffende ruimtelijke aanspraken veilig te stellen. Zij kunnen dit doen door eisen te stellen aan het bestemmingsplan¹⁰.

4. Benutten van de Keur voor veiligstellen van ecologisch beheer

Waterschappen kunnen met beleidsregels technische eisen stellen aan het profiel en de beheerstrook van watergangen. Dit biedt de mogelijkheid om via de Keur de ecologische kwaliteit te beschermen of te verbeteren.

5. Opnemen van ruimtelijk relevante eisen in ruimtelijke plannen

Het is niet vanzelfsprekend voor **gemeenten** om milieukwaliteitseisen op te nemen in een bestemmingsplan of projectbesluit. De relevantie voor de fysieke leefomgeving moet duidelijk zijn (ruimtelijk relevant). Als een milieukwaliteitseis wordt opgenomen moet het om een voorwaardelijke bestemming¹¹ gaan. Immers, het bevoegd gezag moet zeker kunnen stellen dat de uiteindelijke

¹⁰ Zie art. 4.19 van de Ontwerp amvb Ruimte: "Voor zover het voorkomen van ruimtelijke ontwikkelingen, die onverenigbaar zijn met de ruimtelijke aanspraken, zoals vastgelegd in het regionaal waterplan, bedoeld in artikel 4.4, eerste lid, van de Waterwet niet op een andere wijze is geborgd, worden hiertoe bij provinciale verordening regels gesteld ten aanzien van de inhoud of toelichting van bestemmingsplannen."

¹¹ Een voorwaardelijke bestemming is een bestemming die alleen gerealiseerd kan worden als aan de bijbehorende voorwaarde wordt voldaan.

bestemming voldoet aan de gestelde kwaliteitseisen. Dit kan door middel van het opnemen van een uitwerkingsverplichting, wijzigingsbevoegdheid, nadere eisen of ontheffingsbevoegdheid. De eis richt zich tot de gemeenteraad of het college van B&W. Voorbeelden zijn ruimtelijk structurerende aspecten als de ecologische structuur, bestemming water, natuurvriendelijke oevers, waterzuiverende rietlanden, regenwaterinfiltratievoorzieningen (wadi's), etc. en de bescherming en realisatie daarvan. Effectgericht kwaliteitsnormstelling opnemen in een bestemmingsplan is alleen toegestaan als de effecten binnen het plangebied optreden en de effecten uitsluitend toegeschreven kunnen worden aan bronnen binnen het plangebied. Dit is bijvoorbeeld dus niet het geval voor de invloed van mogelijke lozingen op de kwaliteit van een waterlichaam dat zich uitstrekt buiten het plangebied.

6. verordening

De **gemeente** kan op grond art 149 van de Gemeentewet bij verordening regels stellen aan datgene wat tot de huishouding van de gemeente behoort. Zo kan de gemeente op grond van art. 10.32a Wet milieubeheer regels stellen aan afstromend hemelwater en grondwater. Andere soorten afvalwater (huishoudelijk en bedrijfsafvalwater) kunnen niet met dit instrument worden geregeld. De gemeente kan voorwaarden stellen aan lozing op of in de bodem of in een riool en lozingen in een vuilwaterriool beëindigen (afkoppelen). Basis hiervoor is de Wet gemeentelijke watertaken (onderdeel van de waterwet).

7. Overheden gezamenlijk verantwoordelijk

Overheden zijn **samen** zowel juridisch¹² (via de watertoets en de waterparagraaf) als bestuurlijk¹³ verantwoordelijk voor een goede ruimtelijke ordening. Het rekening houden met de wettelijke verplichtingen van de waterbeheerder op het gebied van waterkwaliteit maakt hier onderdeel van uit¹⁴.

Is deze borging genoeg?

In principe zou met het bovenstaande het beperken van de invloed van ruimtelijke ingrepen op de waterkwaliteit zowel voor niet-waterlichamen als voor de aangewezen waterlichamen voldoende geborgd moeten zijn. Waterplannen zullen echter in de praktijk nooit volledig rekening kunnen houden met ruimtelijke ontwikkelingen, zeker als de wens daartoe plotseling opkomt. Ook kunnen ruimtelijke aanspraken die nodig zijn om de maatregelen uit de waterplannen te realiseren nog onvoldoende zijn geborgd door de provincie. Daarnaast is niet in alle situaties op voorhand met zekerheid te stellen dat er geen invloed op een waterlichaam zal optreden. Dit kan optreden door gebrek aan vuistregels en rekenmodellen of de situatie dat een toestand van een waterlichaam wordt bepaald door een stof of kwaliteitselement die in de laagste toestand of dicht bij een toestandovergang zit. Als de ruimtelijke ingreep effect kan hebben op de betreffende stof of kwaliteitselement dan betekent dit voor zowel het waterlichaam zelf als de overige wateren die uitmonden in het waterlichaam dat er nader naar het effect op de waterkwaliteit gekeken moet

¹² Zie Bro art. 3.1.6 lid b. en art. 5.1.3 lid b: Het gaat om verplichte afstemming en het doorlopen van de watertoets. Dit leidt tot een beschrijving in de toelichting op het bestemmingsplan van de wijze waarop in het plan rekening is gehouden met de gevolgen voor de waterhuishouding”

¹³ Zie Bestuurlijke Omgangscode Rijk, IPO, VNG, UvW, 25 september 2009: “Onverlet de ruimtelijke belangen van elk afzonderlijk, zijn de samenwerkende partijen zich bewust van hun gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goede ruimtelijke ordening van Nederland. De omgangsregels zijn gebaseerd op een afweging tussen enerzijds het bieden van bestuurlijke duidelijkheid vooraf en anderzijds het sturen op interbestuurlijk vertrouwen gedurende het proces, waarmee de planologische praktijk geholpen wordt.”

¹⁴ Zie Water en Ruimte, Gilissen en Van Rijswijk, 2009, p45

worden. Met een goed doorlopen watertoetsproces wordt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de goede ruimtelijke ordening op het gebied van waterkwaliteit doorvertaald in verantwoorde ruimtelijke besluiten. Het geheel aan instrumenten borgt dan de waterkwaliteit.

Bijlage 3: Het watertoetsproces en ruimtelijke plannen

Inleiding

Deze bijlage is bedoeld voor gemeenten, die een zorgvuldige afweging en motivering moeten geven bij het vaststellen van een ruimtelijk besluit.

Als er sprake is van mogelijk effect van ruimtelijke ontwikkeling op de waterkwaliteit, dan moet het watertoetsproces op de juiste manier worden doorlopen. Dit is vastgelegd in de Waterwet, het BKMW en de Wro. Deze bijlage beschrijft hoe het watertoetsproces moet worden doorlopen voor wat betreft de waterkwaliteit voor de verschillende planprocessen. De Nota van Toelichting op het BKMW geeft namelijk aan dat, als dit proces goed doorlopen is, men er vanuit mag gaan dat het ruimtelijke besluit voldoet aan de eisen van zorgvuldige afweging en motivering.

De bijlage gaat uit van de algemene invulling van het watertoetsproces als aangegeven in hulptabel 3 van bijlage 1 (hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom).

- *Waar besteed het advies van de waterbeheerder aandacht aan?*

Het advies van de waterbeheerder over de waterkwaliteit besteedt aandacht aan:

- Invloed van de ruimtelijke ingreep op de chemische en ecologische toestand van de relevante **wateren** (Keur en beleidsregels)
- Invloed van de ruimtelijke ingreep op de chemische en ecologische toestand van de relevante **waterlichamen** (als de invloed op de relevante wateren gering is, dan is de invloed op relevante waterlichamen in de meeste gevallen verwaarloosbaar)
- Invloed van de ruimtelijke ingreep op **geplande KRW-maatregelen** die in de betreffende waterplannen en -besluiten zijn opgenomen ter behalen van KRW-doelen voor de waterkwaliteit

- *Wanneer is een goede motivering van belang?*

In geval van beïnvloeding van de waterkwaliteit door:

- chemische en ecologisch relevante stoffen,
- vernietiging of verstoring van relevante ecologische parameters.

De kans op beïnvloeding door **chemische en ecologisch relevante stoffen** is niet groot. De milieuwetgeving in de vorm van brongericht beleid en het toepassen van beste beschikbare technieken is strikt. Zo vormen de strikte normen in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW) vertrekpunt voor normen in relevante wateren. Toch kan beïnvloeding van de waterkwaliteit wel voorkomen. Bijlage 5 (inschatting van effecten van ingrepen) gaat hier nader op in.

De kans op beïnvloeding van **relevante ecologische parameters** is groter. Een relatief kleine ingreep kan een groot effect hebben op de ecologie als deze op een kwetsbare plek plaatsvindt. Bijlage 5 (inschatting van effecten van ingrepen) gaat hier nader op in. De waterbeheerder heeft mogelijkheden om via de Keur (waterschappen) of de vergunning en algemene regels voor het gebruik van waterstaatswerken (Rijkswaterstaat) de ecologie te beschermen.

- *Wat kan een gemeente motiveren?*

De gemeente kan motiveren dat het plan:

- geen relevante negatieve invloed heeft op de waterkwaliteit
- mogelijke een negatieve invloed heeft, die met ruimtelijke maatregelen kan worden voorkomen/gemitigeerd
- mogelijke negatieve invloed heeft, die met niet-ruimtelijke maatregelen kan worden voorkomen/gemitigeerd
- mogelijk negatieve invloed heeft, die niet of niet helemaal kan worden voorkomen/gemitigeerd

Bijlage 6 (doorwerking naar wateradvies en –paragraaf) gaat hier verder op in.

- *Wat te doen als de waterplannen geen rekening houden met de ruimtelijke ontwikkeling?*

Het kan zijn dat het waterbeheerplan en het regionale waterplan zijn opgesteld zonder rekening te houden met een ruimtelijke ontwikkeling. Het is ondoenlijk om alle ruimtelijke ontwikkelingen altijd van te voren mee te nemen. Wel is het de bedoeling dat te voorziene ontwikkelingen die het realiseren van de KRW-doelen beïnvloeden waar mogelijk meegenomen worden. De situatie dat waterplannen geen of onvoldoende rekening houden met de ruimtelijke ontwikkeling is daarom ook de komende jaren niet geheel te voorkomen. Is dit het geval, dan is het aan de bestuurders om een adequate oplossing te zoeken. Dit kan leiden tot het stellen van voorwaarden aan bestemmingen of nadere regelgeving als een verordening.

Bijlage 6 (doorwerking naar wateradvies en –paragraaf) gaat hier verder op in.

Structuurvisie

Bij het opstellen van een structuurvisie door de gemeente, zijn de volgende fasen van belang (vastgelegd in de Handreiking voor de interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten¹⁵):

- Voorbereiding
- Ontwerp
- Vaststelling
- Beheer (inwerkingtreding besluit)

Als een structuurvisie niet Plan-Merplichtig is hoeft er geen ontwerp-structuurvisie te worden vastgesteld.

In de ‘handreiking voor interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten’ zijn de wettelijke en informele uitwisselingsmomenten nader beschreven. Het bevat dringende adviezen voor deze informele uitwisselingsmomenten. De handreiking gaat apart in op de uitwisseling tussen gemeente en rijk en tussen gemeente en waterschap. Zo geeft de handreiking aan dat de gemeente aan het begin van het voorbereidingsproces van de structuurvisie de waterbeheerder hiervan op de hoogte moet brengen. De informatie-uitwisseling vindt vooral plaats in deze voorbereidende fase. De gemeente kan de waterbeheerder naast informeren ook uitnodigen om deel te nemen als vaste adviespartner en deelnemer aan project- of klankbordgroep. Op deze wijze kan de waterbeheerder relevante informatie op het juiste moment voorbereiden en inbrengen.

¹⁵ Zie: ‘Handreiking Interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten’, te downloaden op: www.vrom.nl
>Home>Onderwerpen>Ruimte>Wet ruimtelijke ordening>Publicaties, uitgave VROM (juni 2009):

Structuurvisie

Een structuurvisie is meestal globaal van aard. Kwantitatieve consequenties voor de waterkwaliteit zijn moeilijk af te leiden. Wel kunnen structuurvisies grootschalige ontwikkelingen bevatten waarvan duidelijk is dat ze invloed op de waterkwaliteit kunnen of zullen hebben. De structuurvisie is voor waterkwaliteit daarom voor zowel gemeente als waterbeheerder een belangrijke planfiguur. Te meer daar in de structuurvisie de locatiekeuze aan de orde is. Een goede locatie van de ruimtelijke ontwikkeling is voor waterkwaliteit van grote betekenis. Voorkomen is immers beter (en goedkoper) dan mitigeren. Ook bij het opstellen van de structuurvisie is het doorlopen van het watertoetsproces van groot belang. Hierbij kan ook de beslisboom van figuur 3 meerwaarde bieden, zij het op een hoger abstractieniveau.

Hoe beter en herkenbaarder de plek die in de structuurvisie aan het watersysteem gegeven wordt hoe soepeler de kansen en bedreigingen van de waterstructuur ingebracht kunnen worden¹⁶.

De **gemeente** informeert de waterbeheerder over:

- mogelijke alternatieven bij de locatiekeuzen
- voorziene wijzigingen ten opzichte van de huidige situatie (op kaart).

De **waterbeheerder** geeft als adviseur informatie over het watersysteem. De waterbeheerder kan aangeven:

- waar de meest kwetsbare en minder kwetsbare wateren zijn en welke gebieden daarin specifiek het meest kwetsbare zijn, zoals mosselbanken, paaiplaatsen en kraamkamers voor jonge vis
- waar bekeken vanuit de waterkwaliteit belangrijke ruimtelijke aanspraken liggen, al dan niet door de provincie aangewezen
- wat de mogelijke invloed van een functieverandering op een bepaalde locatie op de waterkwaliteit is
- hoe eventuele negatieve gevolgen van de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen kunnen worden voorkomen
- welke informatie uit het waterbeheerplan relevant is
- welke informatie uit een mogelijk beschikbare waterkansen- of functiefaciliteringskaart relevant is (het gaat hier ook om eventuele negatieve consequenties als bijvoorbeeld die van kwel voor de geschiktheid van een gebied voor een gewenste functieverandering)
- of een eventuele onderzoeksopzet naar eventuele consequenties voor het watersysteem adequaat is.
- Overigens is het niet mogelijk voor de waterbeheerder om beroep in te stellen tegen de vaststelling van een structuurvisie¹⁷.

Een structuurvisie van de provincie is globaler van aard. Toch zou de bovenbeschreven werkwijze ook toepasbaar kunnen zijn bij het voorbereiden van een structuurvisie van de provincie.

---

¹⁶ Suggesties:

- uitbreiden van het hoofdstuk groenstructuur naar groen- en blauwstructuur
- het opnemen van een apart hoofdstuk voor de waterstructuur
- het inbrengen van water als onderdeel van de lagenbenadering (zie <http://www.ruimtexmilieu.nl>)

¹⁷ Er is geen sprake van een besluit in de zin van artikel 1.3 Awb (artikel 8:5 Awb, in relatie tot Bijlage C Awb).

Stedenbouwkundige plannen

Veel gemeenten kennen een ruime stapsgewijze voorbereiding van het wijzigen van bestemmingen. Deze voorbereiding mondt meestal uit in het vaststellen van het wettelijke planfiguur van het bestemmingsplan of het projectbesluit. Deze paragraaf gaat over de **niet wettelijke planfiguren**. In de volgende paragraaf komt het bestemmingsplan aan de orde.

Producten die niet-wettelijke trajecten kunnen opleveren zijn:

- de uitgangspuntennota
- het programma van eisen,
- het stedenbouwkundig ontwerp,
- het ontwikkelingsplan,
- het stedenbouwkundige plan/ masterplan

Deze producten zijn niet wettelijk vastgelegd. Ze kennen daarom ook geen verplicht vooroverleg. Net als bij de structuurvisie geldt ook bij het bestemmingsplan dat de meerwaarde van de betrokkenheid van de waterbeheerder in de voorbereidende stappen het grootst is. Ook bij het opstellen van de het stedenbouwkundig plan is het doorlopen van het watertoetsproces van groot belang. Hierbij kan de beslisboom van figuur 3 gevolgd worden.

Ook bij dit niet-wettelijke deel van het planproces is het van groot belang dat de initiatiefnemer de waterbeheerder uitnodigt in de rol van adviseur en mede-ontwerper. In veel gevallen vindt dit nog niet plaats. Dat is jammer, want goed overleg kan stagnatie van het later op te stellen bestemmingsplan voorkomen en ruimtelijke meerwaarde opleveren door de condities te scheppen voor ecologisch gezond oppervlaktewater. Bij verbeelding van ambities speelt water vaak een verfraaiende rol. Helder, ecologisch gezond water spreekt dan meer aan dan groen, ecologisch ongezond water.

In de voorbereidende fase (dit kan bij het opstarten van het maken van een stedenbouwkundig plan zijn of bij het opstellen van een uitgangspuntennota) verschaft de **initiatiefnemer** informatie over:

- het aantal te plannen woningen/gebouwen
- de ligging de ligging van de beoogde bestemmingen waar bebouwing of infrastructuur toegestaan is, versus groene of blauwe functies
- de beoogde ontsluiting van gebieden
- beoogde inrichting en voorziene beheereffecten van de open ruimte
- geplande maaiveldhoogte (in verband met het waterpeil en het bouwrijp maken)
- grondslag (infiltratie, drainage, grondwateronderlast)
- visie op water en rioolsysteem
  - o wat zijn ambities van het gemeentelijke rioolplan (GRP),
  - o wat zijn ruimtelijke effecten van het GRP
  - o welke maatgevende bui wordt in het GRP gehanteerd
- waar zijn harde en zachte watergrenzen/oeveren gepland
- heeft de gemeente ambities geformuleerd die relevant zijn voor het watersysteem (schoon water, duurzame wijk, etc.)
- in gevallen dat de gemeente zelf specifieke kwalitatieve eisen aan de waterkwaliteit wil stellen (schone uitstraling, doorzicht, aanwezigheid vissen) dan is het verstandig om monitoring in te brengen in het gesprek met de waterbeheerder.

De **waterbeheerder** kan tijdens het planproces belangrijke informatie inbrengen. Het moment van inbreng hangt af van de mate van detail in de betreffende fase of het tussenproduct. Het gaat om:

- een plan voor het waterpeil/peilbeheer, inclusief kwantitatief onderzoek (mogelijkheid voor waterberging of eventueel compenserende waterberging)
- Detailuitwerking van de KWR en de chemische en ecologische waterkwaliteit. De waterbeheerder geeft aan in welke toestand het betreffende water en het relevante benedenstroomse waterlichaam is en welke normen en doelen er voor het water en waterlichaam gelden. De waterbeheerder geeft verder aan welke parameters gezien de voorgenomen functies van belang zijn. Verder geeft de waterbeheerder voor deze parameters aan wat de huidige toestand is of er sprake is van risico op normoverschrijding of een toestandovergang van het waterlichaam (niet de omvang van het risico). Het gaat hierbij om zowel chemisch als ecologische ondersteunende parameters (conform de maatlat). Daarnaast stelt de waterbeheerder eisen aan de waterstructuur (afdichting, doorstroming, diepte en profiel (onderwatervegetatie)) en aan inrichting, gebruik en de wijze van onderhoud. De waterbeheerder houdt hier rekening met eventuele cumulatieve effecten.
- Met welke maatgevende bui de waterbeheerder rekening houdt (de maatgevende bui is relevant om te kunnen beoordelen wat er in die situatie met diffuse verontreiniging gebeurt)
- Informatie over de wijze waarop de bodem te veel aan water verwerkt (in verband met infiltratie en drainage of afspoeling naar oppervlaktewater)
- Bestaande of gewenste natte ecologische verbindingzones en natuurvriendelijk in te richten oeverzones en gewenste waterdieptes en waterprofielen
- Mogelijkheden voor waterberging en het toepassen van bodempassages voor reiniging van regenwater
- De beheerssituatie van de wateren (vanuit de Keur: wie doet welk onderhoud en op welke manier)
- Relevante informatie uit de waterkansen- of functiefaciliteringskaart (indien beschikbaar)

Bestemmingsplannen

Het niet-wettelijke deel van een planproces kan mogelijk uitmonden in een stedenbouwkundig plan. Alleen een bestemmingsplan is bindend voor derden. Een stedenbouwkundig plan moet daarom altijd leiden tot een bestemmingsplan in de zin van de Wro. De Wro stelt hoge eisen aan zowel het proces van totstandkoming als aan de inhoud en toelichting van een bestemmingsplan.

Vroegtijdige informatie-uitwisseling tussen gemeente en waterbeheerder

De gemeente moet bij de voorbereiding van een bestemmingsplan onderzoeken welke waarden bij het plan in het geding zijn¹⁸ en wat de gevolgen van het plan zijn voor deze waarden¹⁹. Om dit te kunnen doen heeft de gemeente goede informatie nodig over het watersysteem en de kwetsbaarheden van het watersysteem. De waterbeheerder heeft toegang tot deze informatie. Het

---

¹⁸ De gemeente moet op grond van artikel 3:2 van de Awb nodige kennis vergaren over de relevante feiten en de af te wegen belangen. Het vaststellen of wijzigen van een bestemmingsplan kan gevolgen hebben voor de belangen van natuur en milieu, voor cultuurhistorische, landschappelijke en archeologische waarden, de waterhuishouding en andere waarden.

¹⁹ Zie Nota van Toelichting op Besluit ruimtelijke ordening

is van groot belang dat de waterbeheerder op grond van het waterbeheerplan en deskundigheid tijdig in het watertoetsproces aangeeft met welke kwetsbaarheden de initiatiefnemer rekening moet houden. De waterbeheerder moet hierbij rekening houden met eerdere ruimtelijke besluiten met invloeden op de waterkwaliteit van het betreffende water(lichaam). Chemische en fysieke verstoringen tellen immers op. Meerdere effecten die individueel geen toestandovergang veroorzaken kunnen dit opgeteld wel veroorzaken (accumulatie). Het verstrekken van deze informatie maakt deel uit van de rol van adviseur. Het is vervolgens aan de initiatiefnemer om aan te geven wat de invloed is van een geplande ruimtelijke ingreep op de waterkwaliteit. Hij doet dit in samenspraak met de waterbeheerder. In overleg komen zij tot de conclusie of nader onderzoek nodig is. Het is dan de initiatiefnemer om dit onderzoek uit te voeren of uit te doen voeren.

Strijdigheid met KRW-maatregelen

Eventuele strijdigheden van gewenste ruimtelijke ingrepen met geplande maatregelen voor het halen van de doelen in het regionale waterplan of het Beheerplan Rijkswateren kunnen in de voorbereidende fase aan de orde komen. De initiatiefnemer van ruimtelijke ingrepen (gemeente, projectontwikkelaar, ...) kan hiermee dan rekening houden. Dit is ook wenselijk. Echter bij KRW-maatregelen waarvan het waterschap zelf trekker is, is het in principe ook de waterbeheerder zelf die (dan zelf in de rol van initiatiefnemer) er zorg voor moet dragen dat deze ook uitgevoerd worden.

Accumulatie

Deze werkwijze veronderstelt dat de waterbeheerder bijhoudt welke invloeden eerdere ruimtelijke besluiten mogelijk kunnen hebben (planfase) en welke invloed zij op grond van verleende vergunningen maximaal zullen hebben (beheerfase).

Accumulatie is ook een aandachtspunt voor provincies. Accumulatie kan theoretisch het halen van de doelen van de regionale waterplannen verhinderen.

Relatie met stedenbouwkundig plan

Als een gemeente voorafgaande aan het bestemmingsplan een stedenbouwkundig plan maakt, dan moet de bovenbeschreven uitwisseling plaatsvinden in de voorbereidende fase van het stedenbouwkundig planproces. Doet een gemeente dit niet dan hoort de informatie-uitwisseling in de voorbereidende fase van het bestemmingsplanproces.

Nadere voorschriften?

In het planproces van het bestemmingsplan zelf is het van belang dat de waterbeheerder en de gemeente aanvullend nagaan in hoeverre het nodig is om ruimtelijke aspecten die relevant zijn voor de waterkwaliteit in voorschriften te borgen. Voorbeelden kunnen zijn: de omvang en vorm (diepte en profielen) van aan te leggen waterpartijen, omvang en vorm van natuurvriendelijke oevers, aan- en afvoer van hemelwater, de plaats van een gemaal of stuw, vrij te houden stroken langs wateren en dijken om onderhoud mogelijk te maken, etc. De waterbeheerder zal ook de ruimtelijke eisen voor het kunnen uitvoeren van de beheertaken hierbij inbrengen

Het watertoetsproces en waterkwaliteit

Het gehele proces van het voorbereiden van een ruimtelijk besluit en het watertoetsproces met de inbreng van waterkwaliteit daarin is weergegeven in hulptabel 3 van bijlage 1 (hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom). Dit proces moet leiden tot een advies van de waterbeheerder en een

tekst in de toelichting op het bestemmingsplan. De nota van toelichting op het Bro zegt hierover dat in het Bro is vastgelegd dat in ieder geval de bevindingen en resultaten van de watertoets en de wijze waarop rekening is gehouden met de gevolgen van het plan voor de waterhuishouding in de toelichting bij een bestemmingsplan – bijvoorbeeld in een waterparagraaf - worden neergelegd. Hierbij moeten onder meer de gevolgen voor de waterkwaliteit worden gezien. Bovendien dient te worden aangegeven hoe rekening is gehouden met het wateradvies dat door de waterbeheerder is verstrekt.

Wijzigings- of uitwerkingsplan, projectbesluit en beheersverordening

De boven beschreven werkwijze voor het bestemmingsplanproces geldt op grond van de Bro ook voor wijzigings- of uitwerkingsplannen en projectbesluiten.

Wanneer een beheersverordening

Met de Wro is het planfiguur van de beheersverordening geïntroduceerd. Voor gebieden waar niet of nauwelijks ruimtelijke ontwikkelingen zijn te verwachten, kan in plaats van een bestemmingsplan een beheersverordening worden vastgesteld. Deze beheersverordening biedt een voldoende mate van planologische regeling. De gemeenteraad stelt de beheersverordening vast (art. 3.40 lid 1 van de Wro).

Beheersverordening en waterkwaliteit

De beheersverordening (het conserverende bestemmingsplan) is een gemeentelijke verordening. Er zijn daarom geen procedurevoorschriften opgenomen in de wet. Voor de vaststelling van een beheersverordening gelden de regels die voor iedere andere door de gemeenteraad vast te stellen verordeningen gelden. Dat betekent dat er ook geen verplichting hoeft te zijn tot voorafgaande kennisgeving van het voornemen om een beheersverordening vast te stellen. Het is mogelijk dat de gemeentelijke inspraakverordening (op basis van artikel 150 Gemeentewet) een procedure voorschrijft. Ook kan de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 Awb worden gevolgd. De handreiking interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten adviseert een te doorlopen procedure, tenzij de aard van de beheersverordening zich er tegen verzet. In deze procedure wordt het voorontwerp van de beheersverordening voorgelegd aan onder meer de waterbeheerder en ter inzage gelegd. De waterbeheerder kan hierop reageren. Deze handreiking sluit bij dit advies aan.

Bijlage 4: Verplichting tot informatieuitwisseling

Het watertoetsproces moet borgen dat aan de gezamenlijke bestuurlijke verantwoordelijkheid voor een goede ruimtelijke ordening op het gebied van waterkwaliteit invulling wordt gegeven. Een watertoetsproces staat of valt met goede informatie-uitwisseling tussen initiatiefnemer en waterbeheerder. Zoals al eerder is vermeld, heeft VROM hiervoor de handreiking opgesteld voor de interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten²⁰. In deze handreiking zijn de wettelijke en informele uitwisselingsmomenten nader beschreven. Het bevat dringende adviezen voor deze informele uitwisselingsmomenten.

De handreiking gaat apart in op de uitwisseling tussen gemeente en rijk en tussen gemeente en waterschap.

Het overleg van de gemeente met de waterbeheerder is wettelijk voorgeschreven²¹. Met het vervallen van de provinciale goedkeuringsbevoegdheid is een belangrijk vangnet voor het onvoldoende doorlopen van het watertoetsproces weggefallen. Dit betekent dat de waterbeheerder zich proactief moet gaan opstellen in het planproces en dat de initiatiefnemer vanaf het begin van een initiatief meer open moet staan voor input van de waterbeheerder om een goede ruimtelijke ordening te bewerkstelligen.

De handreiking voor interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten geeft initiatiefnemers/gemeenten hiervoor – kortweg - de volgende adviezen:

- Betrek de waterbeheerder in een zo vroeg mogelijk stadium van het planproces. Bij voorkeur in de voorbereidende fase.
- Maak gebruik van informatie die mogelijk beschikbaar is bij de waterbeheerder en gebruik deze informatie in het ruimtelijk plan of besluit.
- Maak gebruik van een voorafgaande snelle analysemethode (pre-check) die bij verschillende waterschappen mogelijk is voor de watertoets. Zorg dat het waterschap kan beschikken over de complete dataset vanaf het voorontwerp, inclusief de digitale plancontour (zoals beschreven in de Wet Informatie Ondergrondse Netwerken, WION).

De waterbeheerders, provincies en het Rijk hebben in 2009 de waterplannen opgesteld. In dat kader zijn veel gegevens beschikbaar gekomen. Verder voeren de waterbeheerders het KRW-monitoringsprogramma uit. Aanvullend op de bovenstaande adviezen verdient het nadrukkelijk aanbeveling deze informatie over het watersysteem te gebruiken.

Waterbeheerder zo vroeg mogelijk betrekken

Het belang van een goede informatie-uitwisseling beperkt zich niet tot het bestemmingsplan. Vooral in de processen van het opstellen van de vormvrije structuurvisies, uitgangspuntennota's programma's van eisen, stedenbouwkundig ontwerp, ontwikkelingsplan, stedenbouwkundige plannen / masterplannen is er ruimte voor het doorvertalen van goede adviezen over waterkwaliteit. Het is daarom van groot belang dat waterbeheerders zo vroeg mogelijk als adviseur bij de

²⁰Uitgave VROM (juni 2009): Handreiking Interbestuurlijke uitwisseling van ruimtelijke plannen en besluiten, te downloaden op:

www.vrom.nl >Home>Onderwerpen>Ruimte>Wet ruimtelijke ordening>Publicaties

²¹ De benodigde informatie-uitwisseling is voor bestemmingsplannen resp. projectbesluiten verplicht op grond van het Bro art 3.1.1. resp. Bro art 5.1.1. Het bestuursorgaan dat belast is met de voorbereiding van een bestemmingsplan pleegt daarbij overleg met de besturen van betrokken gemeenten en waterbeheerders en met die diensten van provincie en Rijk die betrokken zijn bij de zorg voor de ruimtelijke ordening of belast zijn met de behartiging van belangen welke in het plan in het geding zijn.

ontwikkeling van gebieden worden betrokken. In dat geval kan ook vroegtijdig gesignaleerd worden welke kosten in een anterieur contract meegenomen moeten worden of dat er een exploitatieplan voor verdeling van kosten (zoals voor mitigatie) opgesteld moet worden.

Bijlage 5: Inschatting van effecten van ingrepen

In deze bijlage wordt besproken hoe de inschatting van effecten van ingrepen gebeurt door de waterbeheerder. Deze effecten worden getoetst of ze voldoen aan de regelgeving en niet strijdig zijn met het halen van de doelen zoals opgenomen in de waterplannen. De waterbeheerder vertaalt de bevindingen door naar consequenties voor het wateradvies, de gemeente naar de waterparagraaf (bijlage 6: Doorwerking naar wateradvies en –paragraaf).

Beïnvloeding van de waterkwaliteit

De invloed van een ruimtelijke ingreep op de waterkwaliteit hangt af van de aard van de ingreep, het ontvangende watersysteem en mitigerende maatregelen. Ruimtelijke ingrepen volgend op ruimtelijke besluiten kunnen altijd in potentie gevolgen hebben voor de chemische en ecologische waterkwaliteit. In veel gevallen volgen later nog nadere besluiten (vergunningen) die in het kader van waterbeheer worden genomen om deze invloed te beperken.

Afbakening

In dit document blijven de invloeden die door deze nadere besluiten worden voorkomen buiten beschouwing. Wel aan de orde zijn invloeden die nadere verordeningen of mitigerende maatregelen vragen.

Het Handboek Waterbeheer NWP gaat nader in op deze besluiten. Het handboek zal de rolverdeling en verantwoordelijkheden en de werking van het instrumentarium samenvatten en toelichten. Het zal ook een beleidskader bevatten voor vergunningen en algemene regels. Bijzondere aandacht gaat uit naar regelgeving met betrekking tot lozingen. Daarbij komen alle lozingsroutes aan de orde, dus zowel lozingen op de riolering, in de bodem en in het oppervlaktewater.

Tweede afbakening is dat deze handreiking er vanuit gaat dat in geval van MER-verplichting of MER-beoordeling waterkwaliteit voldoende wordt meegenomen in het MER-onderzoek. De status van het MER-onderzoek is die van adviserend. Het watertoetsproces leidt dan in de regel tot een zorgvuldige afweging.

De ruimtelijke ordenaar kan tijdens het ontwerpproces in samenspraak met de waterbeheerder al rekening houden met effecten op de waterkwaliteit door de aandachtspunten van hulptabel 6 (zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom) in acht te nemen.

Chemisch en ecologisch

De invloed op de waterkwaliteit kan chemisch of ecologisch van aard zijn. Complicerend is dat chemische beïnvloeding ecologisch doorwerkt. Als we omvangrijke MER-plichtige ontwikkelingen buiten beschouwing laten gaat het om de volgende invloeden.

Chemisch²² (niet limitatief):

- Nutriënten (zoals afstroming naar oppervlaktewater vanwege afdekking en via lozing van regenwater, riooloverstorten)
- Bestrijdingsmiddelen (zoals afstroming van onkruidbestrijdings- of gewasbeschermingsmiddelen en via ventilatie van glastuinbouw)
- Zink, koper (zoals afstroming van zinken daken en dakgoten en koperen daken, direct of via de lozing van regenwater)
- PAK's, minerale oliën

²² Bedoeld zijn: prioritaire stoffen, overige relevante stoffen, ondersteunende chemische parameters voor ecologische kwaliteit

- Overige zware metalen
- Temperatuur

Ecologisch:

Ruimtelijke ingrepen die bijvoorbeeld ecologisch waardevol oever- of waterbodemareaal doet afnemen, water afdekken, doorstroming verminderen, verbindingen tussen wateren voor flora en fauna beperken, of doorzicht doen afnemen. De invloed kan verschillen per type water. Voor rivieren gaat het om stromingscondities in verband met de visoptrek, bij meren en plassen gaat het om het begroeibaar areaal voor oeverplanten, waterplanten en het doorzicht. Voor kanalen gaat het om zowel het begroeibaar areaal als de (vis)optrekbaarheid en het doorzicht. Deze opsomming is niet limitatief.

Relevante kenmerken watersysteem

Bij het beoordelen van de mogelijke invloed moet bij het watersysteem gelet worden op:

- (chemisch en ecologisch) Omvang ontvangend watersysteem, stromend, stilstaand, diep/ondiep, stuwen, verandering in waterpeil/peilregime, oeverinrichting en -beheer
- Huidige situatie van het benedenstrooms gelegen watersysteem
- (chemisch) Wijze van lozingen: directe lozing, lozing op het riool of lozing op de bodem
- (juridisch) Betreft het een waterlichaam of een niet-waterlichaam of is er sprake van invloed op een (nabijgelegen) waterlichaam
- (chemisch en ecologisch) Verkeert het waterlichaam (in KRW-termen) in een slechte toestand?

Stilstaand water is zeer gevoelig voor verontreinigingen. Grote systemen kunnen gemakkelijker verontreinigingen verwerken dan kleinere systemen. Ondiepe wateren zijn ecologisch kwetsbaarder dan dieper water. Verkeert het waterlichaam in een slechte toestand en is het beleidsdoel verbetering van de toestand, dan kan de waterbeheerder een veel kleinere additionele belasting toestaan dan wanneer het waterlichaam zich ruim (voor elke parameter) in een goede toestand bevindt. Bevindt een chemische of ecologische parameter zich vlak bij een toestandsovergang, dan zal de waterbeheerder ook scherp toezien op geringe additionele belasting voor die specifieke parameters. Dit maakt het hanteren van vuistregels lastig. De tolerantie van het watersysteem hangt sterk van de lokale situatie af.

Het feit dat een waterlichaam voor een bepaalde stof of parameter in de toestand *slecht* verkeert, maakt de situatie extra gevoelig voor verdere verontreiniging van het waterlichaam. Het BKMW geeft aan dat voor stoffen of kwaliteitselementen, die zich aan het begin van de planperiode in de laagste toestand bevinden de situatie niet verder mag verslechteren. De waterbeheerder moet in het waterplan aangeven welke maatregelen worden getroffen om de toestand van het waterlichaam te verbeteren. Als de ruimtelijke ingreep de situatie voor de betreffende stoffen of kwaliteitselementen kan doen verslechteren of in strijd is met de aanpak tot verbetering van de toestand, dan moet dit in het watertoetsproces aan de orde komen. Dit geldt op dezelfde wijze voor situaties waarin de toestand van het waterlichaam door de ruimtelijke ingreep kan verslechteren.

Relevante kenmerken ruimtelijke ingreep

De ruimtelijke plannen worden digitaal vastgelegd. Hiervoor zijn standaard ruimtelijke functies benoemd. Per ruimtelijke functie wordt gekeken naar of er een mogelijke relevante invloed is op de waterkwaliteit die niet door latere besluiten wordt voorkomen. Hulptabel 1 in bijlage 1 (hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom) bevat een overzicht van deze functies. Functies geven ruimte voor feitelijk gebruik. Dit feitelijke gebruik bepaalt of er een invloed is op de waterkwaliteit.

Het gaat hierbij om de volgende vormen van gebruik:

- Agrarisch toepassen van de bodem
- Bedrijventerrein
- Glastuinbouw
- Ligplaatsen van boten (jachthavens, woonarken, etc.)
- Utilitaire gebouwen
- Verkeer
- Woningen
- Ruimtebeslag

Hieronder gaan we nader in op de mogelijke effecten van het feitelijke gebruik.

Agrarische toepassen van de bodem:

Onder het agrarisch toepassen van de bodem verstaan we het benutten van de (water)bodem voor de productie van gewassen en het beweiden van vee. De beïnvloeding kan bestaan uit:

- Chemische emissies (diffuse verontreiniging door af- en uitspoeling van nutriënten (fosfaat, stikstof) en gewasbeschermingsmiddelen; neerslag via de lucht (depositie)).
- Ecologische beïnvloeding (beweiding van buitendijkse gebieden, kwelders, aanleggen van ecologische monoculturen) of verandering van bestemming water naar agrarische bestemming.

Bedrijventerreinen:

Het kan hierbij gaan om:

- Chemische emissie veroorzaakt door:
  - o Afspoeling van hemelwater van gebouwen en straten
  - o het toepassen van onkruidbestrijdingsmiddelen bij terreinen in privaat beheer
  - o zwaar wegverkeer en daarmee gepaard gaande emissies van PAK's, Cu, Ni, Zn, Pb en minerale olie, morsen, schoonmaak of andere activiteiten op industriële terreinen
  - o opslag van bulkgoederen
  - o lozingen van verontreinigd afvalwater en van warmte via koelwater

De emissies van de bedrijven zelf vallen onder het bronbeleid. Hiervoor moeten milieuvergunningen worden aangevraagd. Afspoeling van hemelwater, opslag van bulkgoederen en afvalwater van autowassen valt vanaf eind 2010 onder het Besluit lozen buiten inrichtingen. Hiervoor zijn algemene regels geformuleerd. Wel kan de gemeente of de waterbeheerder in feitelijke te voorziene situaties op grond van de zorgplicht in dit besluit met een maatwerkvoorschrift nadere eisen stellen aan een eventuele lozing. Het is overigens de verwachting van de wetgever dat dit niet vaak aan de orde is. Afspoeling via bijvoorbeeld straten naar het oppervlaktewater valt ook onder dit toekomstig besluit. Dit wordt nader beschreven onder 'verkeer'.
- Ecologische beïnvloeding door aanleg van kades of damwanden in plaats van zachte oevers, ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een

stedelijke bestemming (inclusief het aanwinnen van land, opspuiten van een eiland of dempen van een haven).

Glastuinbouw:

Het kan hierbij gaan om:

- Chemische emissie van onder andere nutriënten, bestrijdingsmiddelen, ook via het dak (kasventillatie, neerslag (depositie)).
- Ecologische beïnvloeding aanleg van kades of damwanden in plaats van zachte oevers, door ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een rode bestemming. Er is weinig vrijheid voor de inrichting van het gebied (functioneel recht).

Ligplaatsen en jachthavens:

Het combineren van de functies water en wonen, kent een toenemende aandacht. Reden is het combineren van mooi uitzicht aan klimaatbestendig bouwen. Het bestemmen van wonen op water kan invloed hebben op de waterkwaliteit. Het kan gaan om:

- Chemische emissie:
  - o Antifouling. In wateren met gevoelige waardevolle ecologie kunnen de antifouling lagen van boten problemen opleveren. Voor gebruik van antifouling gelden al strenge regels. Als een boot aan de regels voldoet, moet hij overal kunnen liggen tenzij er echt zwaarwegende argumenten zijn om dat niet zo te doen. Het is onwaarschijnlijk dat dit vanwege de KRW-ecologische toestand nodig is.
  - o Meer recreatievaart: illegale lozingen van afvalwater, afstroming bij het schoonmaken van schepen. Per 1-1-2009 is het verboden voor recreatievaart om toiletwater te lozen. Handhaving van deze lozingen is wel lastig.
- Ecologische beïnvloeding door:
  - o Verminderde doorstroming. Hierdoor kan algenbloei of zuurstofloosheid en/of stank ontstaan
  - o Vermindering van lichtinval onder boten en steigers e.d.. Meer recreatievaart: ecologische schade door te hard varen (golfslag en opwerveling) en afmeren in riet- en plantrijke oevers
  - o Als er kades of damwanden worden aangelegd die zachte oevers vervangen, heeft dit negatieve gevolgen voor de ecologie.
  - o In geval van aanleg van nieuwe havens: vernietiging van areaal aan oever- en waterplanten, natuur(vriende)lijke oevers en vispaaiplaatsen, inkrimping van het leefgebied van vissen verstoring door vaarbewegingen en direct of indirect lozing van stoffen (zie hiervoor).

Utilitaire gebouwen:

Utilitaire gebouwen zijn gebouwen zonder woonfunctie. Aandachtspunt vormen met name de grotere gebouwen.

- Chemische emissies door afstroming. Gebruik van Cu, Zn, Pb voor dakbedekking/goten. Lozing van afvloeiend hemelwater valt vanaf eind 2010 onder het Besluit lozingen buiten inrichtingen. Hiervoor zijn algemene regels geformuleerd. De gemeente kan in feitelijke te voorziene situaties op grond van de zorgplicht in dit besluit met een maatwerkvoorschrift nadere eisen stellen aan een eventuele lozing. Het is overigens de verwachting van de wetgever dat dit niet vaak aan de

orde is. Afspoeling via bijvoorbeeld straten naar het oppervlaktewater valt ook onder dit toekomstig besluit. Dit wordt nader beschreven onder 'verkeer'.

- Ecologische beïnvloeding door aanleg van kades of damwanden in plaats van zachte oevers, ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een stedelijke bestemming (inclusief het aanwinnen van land, opspuiten van een eiland of dempen van een haven).

Verkeer:

Wegen die niet op gemeentelijke riolering zijn aangesloten en direct afvoeren naar oppervlaktewater vallen eind 2010 jaar onder het Besluit lozen buiten inrichtingen. Dit geldt voor rijkswegen, provinciale wegen, waterschapswegen, kunstwerken en gemeentewegen (alle dus). Rijkswegen en provinciale wegen, waterschapswegen en kunstwerken buiten de bebouwde kom mogen alleen lozen op of in de bodem. In geval van tunnels moet een deel van het opgepompte hemelwater in een vuilwaterriool worden geloosd. Afvloeiend hemelwater van de wegen, kunstwerken en openbaar gebied binnen de bebouwde kom mag in principe vrij worden geloosd op oppervlaktewater of in de bodem.

Wel kan de gemeente in feitelijke te voorziene situaties op grond van de zorgplicht in dit besluit met een maatwerkvoorschrift nadere eisen stellen aan een eventuele lozing. De waterbeheerder kan te voorziene lozingen op het oppervlaktewater beoordelen om te bepalen of er via maatwerkvoorschriften nadere eisen moeten worden opgelegd. Het is overigens de verwachting van de wetgever dat dit niet vaak aan de orde is.

Woningen:

Het kan hierbij gaan om

- Chemische emissies door afstroming. Bijvoorbeeld zware metalen (Cu, Zn, Pb) en nutriënten. Lozingen moeten voldoen aan te stellen eisen. De waterbeheerder kan deze eisen stellen. Lozing van afvloeiend hemelwater en chemische emissies uit huishoudelijk afvalwater vallen vanaf eind 2010 onder het Besluit lozen buiten inrichtingen. De gemeente kan in feitelijke te voorziene situaties op grond van de zorgplicht in dit besluit met een maatwerkvoorschrift nadere eisen stellen aan een eventuele lozing. Hiermee heeft de gemeente de mogelijkheid om bijvoorbeeld bij maatwerkvoorschrift te bepalen dat het afvalwater door een zuiveringsvoorziening wordt geleid. Het is overigens de verwachting van de wetgever dat dit niet vaak aan de orde is.
- Ecologische beïnvloeding door aanleg van kades of damwanden in plaats van zachte oevers, ruimtelijk beslag van buitendijks areaal of verandering van bestemming water naar een stedelijke bestemming (inclusief het aanwinnen van land, opspuiten van een eiland of dempen van een haven).

Ruimtebeslag:

Maatregelen in de waterplannen kunnen ruimtebeslag met zich meebrengen. In principe is het aan de betreffende initiatiefnemer (waterbeheerder, gemeente, provincie of derde) om deze maatregelen te realiseren. Is dit (nog) niet gebeurd, dan kunnen de initiatiefnemers deze ruimteclaims inbrengen in de voorbereidende fase van het bestemmen. De gemeenten kunnen deze claims dan afwegen tegen andere ruimtelijke belangen. Het uiteindelijk (gelegenheid bieden tot het) realiseren van KRW-maatregelen is wel een gedeelde bestuurlijke verantwoordelijkheid.

Naast het toekomstige gebruik speelt ook de functieovergang een belangrijk rol. Voor het peilbeheer gaat de waterbeheerder uit van wateroverlastnormen en voor de sterkte en hoogte van dijken (waterkeringen) van overstromingsrisico's (faalkans). Deze zijn bijvoorbeeld kritischer voor rode functies dan voor agrarische functies.

Uit de voorgaande opsomming komt naar voren dat er sprake is van twee type invloeden:

1. Niet-ruimtelijke invloeden: al dan niet diffuse chemische verontreiniging
2. Ruimtelijke invloeden: ecologische versterking/verstoring

Voor deze beïnvloeding geeft de waterbeheerder in het watertoetsproces voor de betreffende ruimtelijke ingreep aan welke emissies en fysieke effecten op het watersysteem toelaatbaar zijn. Hij kan zich hierbij baseren op:

- Informatie waterbeheerplan (chemisch en ecologisch)
- de beschikbare monitorinformatie (chemisch en ecologisch)
- de KRW-verkenner (voor invloeden op niveau van waterlichaam; binnenkort met nieuwe rekenregels)
- Aqmad (voor invloeden op locatieniveau, nog niet beschikbaar)
- Eigen kennis van de waterbeheerder

De KRW-verkenner²³ geeft binnenkort rekenregels voor de invloed van nutriënten en ruimtelijke factoren op de ecologische toestand van het waterlichaam als geheel. Aqmad²² komt op termijn beschikbaar. Met dit model kan de invloed van bijvoorbeeld waterdiepte, doorstroming, doorzicht, nutriënten op lokale wateren worden berekend.

Vervolgens is het aan de initiatiefnemer om voor de worstcase invulling van een ruimtelijke ingreep voor de emissies te berekenen en fysieke effecten aan te geven.

---

²³ Zie 'Ecologische Instrumenten', STOWA, 22, 2009

Bijlage 6: Doorwerking naar wateradvies en -paragraaf

Het bestemmingsplan en het projectbesluit komen tot stand langs de route van een structuurvisie, stedenbouwkundig plan of direct langs de route van een bestemmingsplan of projectbesluit. Gedurende deze route hebben de waterbeheerder en de gemeente informatie uitgewisseld, formuleert de waterbeheerder een wateradvies en neemt de gemeente een besluit hoe dit proces doorwerkt naar het bestemmingsplan of projectbesluit. Dit formuleert de gemeente in de waterparagraaf.

Hoe werkt dit door naar wateradvies en -paragraaf?

Het watertoetsproces kan verschillende uitkomsten hebben. Het bestemmingsplan of het projectbesluit:

- a. heeft geen relevante negatieve invloed op de waterkwaliteit
- b. heeft mogelijke negatieve invloed, die met ruimtelijke maatregelen kan worden voorkomen/gemitigeerd
- c. heeft mogelijke negatieve invloed, die met niet-ruimtelijke maatregelen kan worden voorkomen/gemitigeerd
- d. heeft mogelijk negatieve invloed, die niet of niet helemaal kan worden voorkomen/gemitigeerd

In het geval a. kan voor wat betreft waterkwaliteit het wateradvies volstaan met de constatering dat het besluit geen relevante invloed op de waterkwaliteit zal hebben. Overigens kan het besluit ook een positieve bijdrage leveren aan de waterkwaliteit. Een dergelijk wensbeeld kan als suggestie worden meegenomen in het watertoetsproces en eventueel worden opgenomen in het wateradvies.

In geval b. kunnen de ruimtelijke maatregelen opgenomen worden in het wateradvies. De formele procedure is dat het wateradvies de constatering bevat dat er sprake kan zijn van een negatieve invloed op de waterkwaliteit. De waterbeheerder kan daarbij de gemeente adviseren over de wijze waarop deze invloed met ruimtelijke maatregelen kan worden voorkomen. De gemeente motiveert vervolgens in de waterparagraaf wat zij op basis van het advies heeft gedaan. Als het waterschap het daar niet mee eens is, kan de waterbeheerder (eventueel met de provincie) een zienswijze indienen en bij de Raad van State in beroep gaan tegen het besluit. Dit kan leiden tot de noodzaak om het watertoetsproces over te doen. Dergelijke trajecten kunnen leiden tot stevige vertraging. Voorkomen is daarom beter dan genezen. Een goed watertoetsproces kan veel ellende voorkomen. Daarom is het wenselijk dat in die gevallen het watertoetsproces maximaal wordt ingezet om vooraf tot overeenstemming te komen over te nemen ruimtelijke maatregelen, zodat de waterbeheerder die kan opnemen in het advies.

Het is voor de formulering van het wateradvies en de waterparagraaf van belang dat de waterbeheerder en de gemeente zich realiseren dat ruimtelijke maatregelen niet juridisch kunnen worden afgedwongen, omdat er geen directe koppeling bestaat tussen de waterplannen en besluiten van de gemeente. Te dwingende formuleringen gaan hieraan voorbij en kunnen derden er toe aanzetten om bezwaar aan te tekenen en bijvoorbeeld te stellen dat de motivatie in de waterparagraaf op dit punt onvoldoende is.

Geval c. leidt grotendeels tot dezelfde stappen als geval b. Onderscheid is wel dat niet-ruimtelijk relevante maatregelen in principe niet thuishoren in een bestemmingsplan of projectbesluit. Wel wordt de waterbeheerder geacht om in het wateradvies aan te geven onder welk vergunningenregime de ruimtelijke ingreep valt. Hieruit kan de gemeente afleiden of het besluit uitvoerbaar is. Is dat niet het geval, dan kan het besluit niet genomen worden. De Waterwet en het BKMW zijn nieuwe wetgeving. Het duurt enige jaren voordat de praktijk volledig aansluit bij de bedoeling van de wetgeving. Dit rechtvaardigt dat er de komende jaren wat ruimer omgegaan wordt met het regelen van afgesproken voorwaarden voor de bestemmingen in het besluit of de toelichting daarop. Zo kunnen de waterbeheerder en de gemeente er samen uitkomen en afspraken vastleggen in een overeenkomst, waar je formeel zou willen dat deze voorwaarden vooraf zouden zijn gesteld via verordening van provincie of rijk of via de Keur. In het geval voor de ingrepen wel een Keur(water)vergunning vereist is, zullen de overeengekomen afspraken uiteindelijk (bij de uitvoering) worden vastgelegd in een paraplu- of specifieke vergunning.

In geval d. moet bekeken worden of de effecten zo groot zijn dat er sprake is van achteruitgang van de toestandklasse van het waterlichaam. Als dit niet het geval is, dan kan de waterbeheerder de ruimtelijke ingreep toestaan. Wel moet hij dan bezien op welke wijze hij de doelen gaat halen. Als er sprake is van achteruitgang, dan moet bezien worden of er een KRW-uitzondering van toepassing is. Hierbij is met name art. 4.7 van de KRW relevant: uitzondering voor fysieke projecten van groot openbaar belang. De gemeente kan dit als zodanig aanmerken. In dat geval kan mogelijk in het volgende waterbeheerplan en de watervergunning een beroep gedaan worden op de betreffende uitzonderingsgrond. Hier gelden stringente regels voor. Elk geval moet apart bekeken worden. Is het geen fysiek project van groot openbaar belang, dan zal de waterbeheerder in geval van achteruitgang van de toestand van de waterkwaliteit negatief adviseren.

Bijlage 7: Voorbeeld van motivering

Beschrijving voorbeeld

Het gaat om nieuwbouw grenzend aan een watersysteem. De nieuwbouw kan elke functie betreffen omdat het in dit voorbeeld gaat om ruimtelijke invloed op het watersysteem. Speciale aandacht vraagt wel functieverandering van landbouw, natuur naar een rode functie in poldersystemen, omdat in dat geval er sprake kan zijn van andere wateroverlastnormen voor het peilbeheer en strengere veiligheidsnormen voor omliggende dijken.

Het watersysteem is een ondiep meer (0-2 meter diep) van ongeveer 50 ha ten noorden van het te ontwikkelen gebied. Het meer bevindt zich vanwege te weinig vis en macrofauna (kleine diersoorten maar > 1mm) in de ecologische toestand 'slecht'. De waterbeheerder heeft langs een deel van het aangrenzend gebied een natuurvriendelijke oever aangelegd. Langs een ander deel is een natuurvriendelijke oever gewenst als maatregel in het kader van de KRW om de toestand te verbeteren.

Uit te wisselen informatie

De gemeente meldt bij de waterbeheerder dat zij voor het betreffende gebied een ruimtelijk plan gaat opstellen. In dit voorbeeld gaan we er van uit dat het een structuurvisie of stedenbouwkundig plan is, gevolgd door een bestemmingsplan. De gemeente geeft aan welke ideeën er leven/welke plannen er zijn.

Het waterschap geeft in de loop van de voorbereiding aan:

- wat mogelijkheden zijn voor versterking van de ideeën door het meenemen van waterkwaliteit in het ontwerp (in geval van woonwijken, bedrijventerreinen, gemengde functies, industrie (cat.1-2) gaat het om verrijking van de ruimtelijke kwaliteit met een herkenbare blauwstructuur met helder en ecologisch gezond water. De waterbeheerder verwijst naar de ruimtelijke checklist (Hulptabel 6, zie bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom).
- de ecologische toestand van het waterlichaam (matig/ontoereikend vanwege te weinig vis en macrofauna)
- de verplichting tot verbetering van de toestand
- de waarde van de relevante ondersteunende parameters oeverinrichting, peildynamiek, fosfaat- en stikstofgehalte.
- de ruimte voor verslechtering van de ondersteunende parameters (op grond van de vuistregels van de KRW-verkenner)
- de aanwezigheid van natuurvriendelijke oevers in het bestemmingsgebied en de planning van het uitbreiden van natuurvriendelijke oevers in het bestemmingsgebied
- relevante kenmerken van de structuur van het watersysteem (doorstroming, profiel van het meer, de bestaande ecologische verbindingen (lijnvormige eenheden die gebieden verbinden buiten het plangebied)
- Met welke maatgevende bui het waterschap rekening houdt (de maatgevende bui is relevant om te kunnen beoordelen wat er in die situatie met diffuse verontreiniging gebeurt)
- Indien mogelijk: informatie over de wijze waarop de bodem van het gebied dat ontwikkeld wordt het te veel aan water verwerkt (in verband met infiltratie en drainage of afspoeling naar oppervlaktewater)

- Mogelijkheden voor waterberging en het toepassen van bodempassages voor regenwater
- De beheerssituatie van de wateren (vanuit de Keur: wie onderhoudt wat en hoe)

Er is ook onderhoud nodig in en langs beken en meren (ten minste verwijdering van drijvend en gezonken vuil en onderhouden van (natuurvriendelijke) oeverzones (maaieren). Als er geen afspraken over gemaakt worden dan is de eigenaar van de beek, het meer of de oever verantwoordelijk voor al het onderhoud ter plekke. Afspraken kunnen gebiedsbreed zijn of worden vastgelegd in de Keur, in algemene regels, of in beleidsregels voor vergunningverlening op grond van de Keur of de Waterwet.

De relevante parameters zijn opgenomen in hulptabel 4 in 'bijlage 1: Hulptabellen bij het doorlopen van de beslisboom'.

Afsprakennotitie

Moment	Fase plan	Te leveren informatie en acties	
		Initiatiefnemer Gemeente X	Waterbeheerders: Waterschap A en Z en Rijkswaterstaat Y
Bijeenkomst 27 nov. 09	start	- Grenzen plangebied	- de informatie over het watersysteem
		- Opgaven in het gebied: (aantallen) woningen, gebouwen, wegen, locaties, oppervlakten, ...	- de samenhang tussen het meer en andere wateren (rijkswater en regionaal water)
		- Inrichting riool versus gebruik oppervlakte	- welke wateren zijn daarvan kwetsbaar op welke punten
			- waterpeilen
			- de waterlichamen (KRW)
			- kansen en risico's voor de water(licham)en
Bijeenkomst begin januari	Opzet plan	Presenteren eerste opzet met inachtneming van de informatie van het Waterschap	Commentaar leveren ter plekke
		Concept-waterparagraaf	Eventueel extra informatie per e-mail opsturen binnen een week
Eind februari	Eerste concept	Commentaar en informatie verwerkt; opsturen aan Waterschap	
			Schrijven wateradvies
Eind maart			Officieel Wateradvies
		Verwerken wateradvies in waterparagraaf en definitief ontwerp maken	
Eind april	Ontwerp bestemmingsplan, incl. waterparagraaf		

Voorbeeld wateradvies (ontleend aan helpdeskwater.nl²⁴)

²⁴ <http://www.helpdeskwater.nl/watertoets/praktijkvoorbeelden/categorieen/bestemmingsplan/>

Geacht Bestuur,

Hierbij het advies van het waterschap met betrekking tot het concept-ontwerpbestemmingsplan Mardermeerwijk (fictief). Dit advies wordt gegeven in het kader van het artikel 3.1.1 van het Besluit op de ruimtelijke ordening. In de reactie wil het waterschap haar uitgangspunten met betrekking tot de (integrale) waterhuishouding (oppervlaktewater, riolering, regenwaterafvoer, e.d.) naar voren brengen.

Betreffende de Voorschriften

/.../

Op te nemen in de Toelichting

Een vrijstelling voor het mogen bouwen binnen de beschermingszone (vrij te houden strook voor onderhoud) kan verleend worden door het Dagelijks Bestuur. Het gaat hier om een onderdeel van de watervergunning als vrijstelling voor één van de verboden uit de Keur van het waterschap.

Het plangebied maakt deel uit van het geldigheidsgebied van de Keur. Zonder watervergunning op grond van de Keur en de Waterwet zijn werkzaamheden aan/op waterstaatkundige werken, watergangen en keringen verboden. Tevens worden in de Keur verplichtingen ten aanzien van het onttrekken en lozen, afvoeren en aanvoeren van water, meldplicht en meetplicht aangegeven. Een schriftelijk verzoek voor een watervergunning kunt u richten aan het waterschap.

In de decembernota 2005 wordt gesteld dat het ambitieniveau van het oppervlaktewater 'stedelijk leefwater' is. De ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater voldoet niet aan de eisen die op grond van de KRW gesteld worden. De waterbeheerder en de gemeente spannen zich in om deze ecologische kwaliteit te verbeteren. Hiertoe wordt er in totaal 2 kilometer natuurvriendelijke oever aangelegd, waarvan 900 meter in het bestemmingsgebied. Deze aanpassing zal in de legger of het beheerregister worden opgenomen. Vergunning voor bebouwing van de bestaande natuurvriendelijke oeverzones en daarachter gelegen beschermingszone (voor onderhoud) is alleen mogelijk indien dit binnen het bestemmingsgebied met de aanleg van natuurvriendelijke oever elders gecompenseerd wordt.

Slagschaduw over begroeide waterbodem verstoort de ecologische waterkwaliteit. Om dit te voorkomen adviseren wij u de bebouwing langs de natuurvriendelijke oever niet hoger dan 6 meter te laten zijn en niet dichterbij te laten staan dan 10 meter.

Om de waterkwaliteit te verbeteren, mag de fosfaat- en nitraatbelasting niet verder toenemen. Dit kan worden voorkomen door het aanleggen van een gescheiden rioolstelsel. Het afgespoelde regenwater kan geïnfiltreerd worden in de bodem.

De natte en droge oeverzone van het meer is een onderdeel van een ecologische verbindingszone, het Econet. De afspraak is dat de ecologische verbindingszone instant gehouden dan wel bij aantasting hersteld wordt.

Hoogachtend,

namens het dagelijks bestuur van het waterschap,

XXX

Voorbeeld waterparagraaf met motivatie

Inleiding

Voor het bestemmingsplan voor Mardermeerwijk (fictief) is gevraagd om een waterparagraaf te schrijven. Deze notitie geeft een beschrijving van de verschillende onderdelen voor de waterparagraaf van dit gebied.

1. Beleidskader Water

//Toelichting op: KRW, NWP, Waterplan provincie, deelstroomgebiedsplan, Keur, //

Waterplan Marden 2006-2010 (fictief)

De gemeenteraad van Marden heeft in 2006 het Waterplan Marden vastgesteld. Het Waterplan is een gezamenlijk en integraal product van de gemeente en alle waterbeheerders in de regio. In het Waterplan zijn lange termijn streefbeelden en kwaliteitsdoelstellingen geformuleerd die een beeld geven van de gewenste situatie voor het watersysteem in heel Marden. De streefbeelden hebben een integraal karakter, niet alleen waterkwaliteit en -kwantiteit maar ook natuurwaarden en belevingswaarden spelen een rol. Het Waterplan is tevens het kader waarbinnen afstemming met Waternet plaats vindt.

De rapportage 'Wateroverlast Marden' en de 'nulmeting monitoring waterkwaliteit' vormen belangrijke input voor de karakterisering van het watersysteem.

Het plangebied is gelegen in het streefbeeld Blauwe Gordel. Het streefbeeld Blauwe Gordel gaat uit van een watersysteem waarbij zowel de belevingswaarde als de ecologische ontwikkeling even belangrijk zijn. De waterkwaliteit dient voor chemische stoffen minimaal te voldoen aan de normwaarden van het Nationaal Waterplan. Het water dient helder te zijn met een doorzicht van minimaal 0,50 m, het is biologisch gezond en hygiënisch betrouwbaar. Minimaal 25% van de oevers dient natuurvriendelijk te zijn ingericht en minimaal 1,00 m diep met diepere overwinteringsplaatsen voor vis en amfibieën. Voor de volledige beschrijving van het streefbeeld wordt verwezen naar het Waterplan.

Voor Mardermeerwijk zal in de komende periode in opdracht van de wijkraad en in samenwerking met de water- en rioolbeheerders een Waterplan worden opgesteld waarin de kansen en knelpunten met betrekking tot het watersysteem in Mardermeerwijk uitvoerig worden beschreven. Hierbij zal worden gezocht naar mogelijkheden extra oppervlaktewater aan te leggen in samenhang met eventuele ruimtelijke plannen.

De gemeente Marden werkt aan een nieuw GRP voor de periode 2011-2015. Uitgangspunt voor nieuwe rioolstelsels in dit GRP is het scheiden van schoon en vuil waterstromen. In de praktijk betekent dit aanleg van een verbeterd gescheiden rioolstelsel en toepassen van het principe van afkoppelen.

2. Samenwerking met de waterbeheerder

De gemeente Marden werkt in overleg met alle betrokken Waterschappen tot een gemeenschappelijke procedurele en inhoudelijke invulling van de Watertoets en de waterparagraaf. In opdracht van de gemeente is een waterparagraaf geschreven waarna vervolgens contact is opgenomen met Waternet. De waterparagraaf is in concept opgesteld en voorgelegd aan de waterbeheerder. Deze hebben vervolgens een reactie gegeven welke zal worden beschreven in onderdeel 4 van deze notitie.

3. Waterstudie, Analyse watersysteem

Watersysteem

Binnen het plangebied is in de huidige situatie geen oppervlaktewater aanwezig. Direct grenzend aan het plangebied ligt het Mardermeer. Het plangebied ligt binnen oppervlaktewaterbemalinggebied Marden (90) dat wordt bemalen door gemaal Oud Mardenseweg. Binnen het bemalinggebied is ca. 50.000 m² wateroppervlak. Ten opzichte van het totale bruto oppervlak (140 ha) is het percentage wateroppervlak 3,7 %. Het singelpeil van evt. aan te leggen singels in en/of in de directe omgeving van het plangebied is NAP-2,12 m.

De regenwaterafvoer vanuit het plangebied kan direct invloed hebben op het oppervlaktewatersysteem van het Mardermeer. In de bestaande naburige wijken van Marden vindt regenwaterafvoer van het verhard oppervlak plaats via het gemengde rioolstelsel en wordt in overstortsituaties via rioleringsoverstorten geloosd op het oppervlaktewater. Regenwater van het onverharde gebied infiltreert in de bodem en komt via grondwatertoestroming vertraagd tot afvoer naar het oppervlaktewater.

Waterkeringen

/.../

Ter plaatse van het plangebied is in de huidige situatie geen rioolpersleiding aanwezig.

Huidige knelpunten van en maatregelen voor het watersysteem

De waterbeheerder heeft aangegeven dat de huidige biologische waterkwaliteit in het Mardermeer (meetpunt in de watergang aan de Oud Mardenseweg) is vanaf 1997 als ecologisch slecht te beoordelen op grond van de KRW-maatlatten.

Ook het gehalte aan stikstof en fosfaat is te hoog. Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen maar de belangrijkste zijn beperkte doorstroming en een te hoge belasting door nalevering uit de voormalig voor landbouw toegepaste grond en de bestaande gemengde riolering van naburige wijken.

Vigerend knelpuntenbeleid

De waterbeheerder en de gemeenten spannen zich in om deze ecologische kwaliteit te verbeteren. Hiertoe wordt er onder andere in totaal 2 kilometer natuurvriendelijke oever aangelegd, waarvan 900 meter in het bestemmingsgebied. Deze aanpassing wordt in de legger of het beheerregister opgenomen. Vergunning voor bebouwing van de natuurvriendelijk ingerichte zone is alleen mogelijk indien dit binnen het bestemmingsgebied elders met natuurvriendelijke oever gecompenseerd wordt.

Het plangebied maakt deel uit van het geldigheidsgebied van de Keur van het waterschap Zonder watervergunning op grond van de Keur en de Waterwet zijn werkzaamheden aan/op waterstaatkundige werken, watergangen en keringen verboden. Tevens zijn in de Keur verplichtingen ten aanzien van het onttrekken en lozen, afvoeren en aanvoeren van water, meldplicht en meetplicht aangegeven. De Keur en de legger/het beheerregister regelen de bescherming van de ecologisch kwetsbare kenmerken (doorstroming, diepte, profiel) van het watersysteem en de vermindering van afstroming door het eisen van een natuurvriendelijk ingerichte zone met daarlangs een beschermingszone die onderdeel is van een ecologische verbindingzone.

Invloeden ruimtelijk plan op het watersysteem

Oorspronkelijk (tot 2008) betrof het plangebied landbouwareaal (45 ha). In het nieuwe plan is de grootte van nieuw aan te leggen verharde oppervlak ca. 151.260 m² (ca. 100.280 m² aan dakoppervlak en ca. 50.080 m² aan wegen en parkeerterreinen). Dit betekent dat het afvoerend verhard oppervlak toeneemt. Dit kan een negatief effect hebben op het overstortvolume en de vuiluitworp vanuit het bestaande gemengde rioolstelsel. Aangenomen wordt dat het verhard oppervlak van de naburige wijken gelijk blijft. Het oppervlak van het totale plangebied is ca. 50 ha. Voor de hoeveelheid huishoudelijk afvalwater afkomstig van de 1.500 te stichten woningen moet worden gerekend op een extra belasting van 1.500 woningen x 2,5 bewoner x 12 liter/uur = 45.000 l/uur. Gezien deze omvang zal dit een groot effect hebben op het overstortvolume en de vuiluitworp vanuit het gemengde rioolstelsel als het regenwater via dit gemengde stelsel wordt afgevoerd. Het ruimtelijke plan voorziet bebouwing dicht bij het Mardermeer. Hierdoor kan fysieke verstoring van de natuurvriendelijke oevers optreden. Ook kan slagschaduw de ecologie van deze oevers verstoren.

4. De Wateropgave en hoe deze in het plan is verwerkt

De bestaande riolering in de Burg. Mierstraat is aangelegd in 1976. Door de afdeling Waterhuishouding van GW is besloten dat dit riool gelijktijdig met de reconstructie zal worden vervangen.

Zoals onder 3 beschreven ligt in de directe omgeving van het plangebied het Mardermeer. Het regenwater van het verhard oppervlak rechtstreeks of via een verbeterd gescheiden stelsel naar het oppervlaktewater afvoeren is dus mogelijk. Daarom worden infiltratievoorzieningen voorgesteld. Om de dakoppervlakken van de woningen te kunnen afkoppelen via het gescheiden rioolstelsel dienen de huisaansluitingen van de woningen zodanig aangelegd te worden dat dit mogelijk is. Door deze aanleg worden er geen negatieve effecten van regenwater op het watersysteem voorzien. Bebouwing dicht bij de natuurvriendelijke oevers van het Mardermeer gebeurt op minimaal 10 meter afstand van het Mardermeer. Deze bebouwing is minder dan 6 meter hoog. Hierdoor wordt fysieke verstoring van de natuurvriendelijke oevers en verstoring via slagschaduw voorkomen.

De doelen van de waterplannen hebben volgens het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water geen directe consequenties voor het vaststellen van bestemmingsplannen. Een goed doorlopen watertoetsproces heeft er toe geleid dat aannemelijk is gemaakt dat dit bestemmingsplan niet strijdig is met het waterplan en zelfs de realisatie van de waterkwaliteitsdoelen van dit plan bevordert.